STOSUNEK PSAŁTERZA

przekładania

JANA KOCHANOWSKIEGO

do

PARAPHRASIS PSALMORUM

JERZEGO BUCHANANA

napisał

Antoni Sienicki.

(Odbitka ze Sprawozdania c. k. gimnazyum w Samborze za rok 1893.)

W SAMBORZE.
Z DRUKARNI SCHWARZA i TROJANA.
1893.

Jedną z cech charakteryzujących odrodzenie literatury klasycznej w Europie w epoce humanizmu jest dążność, aby piękniejsze i poetyczniejsze części ksiąg świętych bądź to przekładać na narodowe języki, bądź też oddać w pięknej formie klasycznej łaciny. Dążność tę dostrzedz można we wszystkich literaturach XVI. w. u tych narodów, które uległy humanistycznemu prądowi wiejącemu z Włoch. Przekładano lub parafrazowano księgi Judyth, z proroctwa Daniela przygodę Zuzanny, epizod o Józefie, synie Jakubowym, doczekał się wielokrotnego obrobienia; najwięcej jednakowoż zajmowano się psalmami Dawida, tym najpiękniejszym utworem hebrejskiej poezyi. Wykształceni na literaturze klasycznej humaniści zrozumieli i odczuli tę głębię uczucia, siłę wyrażenia, ten nastrój wysoki, jaki każdy psalm cechuje, poznali, że żaden z uwielbianych przez nich mistrzów słowa nie sławił wielkości, potęgi, miłości jedynego Boga w ten sposób, jak Dawid w psalmach. Psalmy te jednak pisane nie w klasycznym języku, — hebrejskiego mało kto rozumiał — przekłady łacińskie prozą starały się wprawdzie oddać wiernie słowa oryginału w łacinie, ale nie w języku Horacyusza, Owidyusza, Tibulla i Propercyusza. Stąd powstała dążność, aby pienia Dawidowe oddać w języku łacińskim złotego wieku w pięknej klasycznej formie, aby wysoko cenione psalmy odziać w szatę zdobiącą ody Horacyusza lub elegie Owidyusza. Tak postąpił sławny humanista XVI. w. *Helius Eobanus Hessus,* który w r. 1538 wydał w Basilei *Psalterium universale*, przerabiając psalmy w formie elegii. Psałterz Eobana jest, jak powiada Geiger[1]), wolnem, ale pełnem smaku opracowaniem, w którem poeta okazał, że włada dokładnie językiem łacińskim i zrozumiał słowa oryginału. *Psalterium universale* doczekało się kilku wydań. Z Włochów parafrazował psałterz Marcantonio Flaminio (Zarrabini) po łacinie[2]). Największą sławę jednak zjednało sobie nie tylko u współczesnych,

[1]) Renaissance und Humanismus str. 467.
[2]) Sauer: Geschichte der italien. Litteratur str. 166.

ale i u późniejszych łacińskie przerobienie psałterza przez Szkota, Jerzego Buchanana p. t. *Paraphrasis psalmorum Davidis poetica auctore Georgio Buchanano, Scoto, poetarum nostri saeculi facile principe*, jak brzmi tytuł wydania z r. 1576 wydrukowanego w Antwerpii. Pierwsze wydanie wyszło w r. 1565.

Paraphrasis psalmorum Jerzego Buchanana cieszyła się znacznie większą popularnością aniżeli „*Psalterium*" Eobana. Buchanan bowiem i bardzo dobrze zrozumiał ducha poezyi hebrejskiej i przerobił psalmy w wytwornej formie klasycznej. Posługiwał się nie jedną tylko formą wiersza, jak Hessus, ale uniknął monotonności przez zastosowanie do swej parafrazy najrozmaitszych form wierszowania, naśladując ody Horacyusza. Nad parafrazą pracował szkocki poeta czas dłuższy, zaczął ją około r. 1548 w więzieniu klasztornem w Portugalii, gdzie kazano mu się uczyć pobożności od mnichów.

Prócz wspomnianych całkowitych przerobień łacińskich psałterza można wyliczyć cały szereg częściowych parafraz; nie było prawie humanisty, któryby nie przerobił przynajmniej kilku psalmów w formie klasycznej n. p. Petrarca przerobił 7 psalmów pokutnych, Muretus oddał kilka psalmów po łacinie i t. d. Lecz nie tylko przerabiano pienia Dawidowe w języku Horacyusza lub Owidyusza, przekładano je także na pojedyncze języki nowożytne, które właśnie wtedy pod wpływem najrozmaitszych okoliczności zyskiwały w literaturze pełne prawo obywatelstwa. We Francyi, Włoszech, Niemczech poświęcali poeci swoje pióro miarowym przekładom Psałterzą. Clemens Marot wydał w r. 1544 francuski przekład 50 psalmów Dawida (Les Oeuvres de Clemens Marot. A Lyon 1544), Rapicio, Spinola we Włoszech; z niemieckich poetycznych przekładów wylicza Gervinus[1]) tłómaczenie Jana Clauss'a (1540), Gamersfelder'a (Norymberga 1542), Burkarda Waldis'a (1553) Jana Magdeburga (1565). Sundereyter'a (1574), Lobwasser'a (Lipsk 1573) i inne. I u nas w Polsce niwa ta nie leżała odłogiem. Rej, Lubelczyk, Rybiński, że nie wspominam o częściowych przekładach, pozostawili tłómaczenia psałterza po polsku. Nie mówiąc o przekładzie Reja, który dotychczas nie został odszukanym, tłómaczenie Lubelczyka chyba tylko z tego powodu nazwać można poetycznem, że ma formę wiersza; tłómaczowi zbywało na poczuciu arty-

[1]) Gervinus: Geschichte der poetischen National-Litteratur der Deutschen, III. t. Leipzig 1842. str. 43 i następ.

stycznem, aby mógł należycie wykonać swoje zadanie. Jak Eobanus obrobił wszystkie psalmy w formie elegiackiej, tak i nasz Lubelczyk nadał przekładowi formę jednostajną 13-zgłoskowego wiersza we wszystkich psalmach. Przekład Rybińskiego, jakkolwiek poetyczniejszy od tłómaczenia Lubelczyka, daleko w tyle pozostaje poza najlepszym dotychczas polskim przekładem psałterza Jana Kochanowskiego, który p. t. *„Psałterz Dawidów przekładania Jana Kochanowskiego“* opuścił po raz pierwszy prasę drukarską w Krakowie 1579 r. Jak we wszystkich swoich utworach jest Kochanowski mistrzem formy, ściśle umie zastosować formę do treści, takim jest i w przekładzie psalmów Dawida.

Z powyższych uwag wynika, że dążność do przekładania psalmów na narodowe języki w XVI. w. była ogólno-europejską, że więc Koch. tłómacząc psałterz na polski język szedł za ogólnym prądem, panującym wówczas w Europie. Zachodzi pytanie, czy prócz tego nic więcej nie łączy przekład Koch. z wspomnianemi powyżej parafrazami i tłómaczeniami, czy też może dadzą się wykazać pewne ślady wpływu zagranicznych obrobień na arcydzieło Koch. Przekład bowiem psałterza na jakikolwiek język europejski przedstawia nie mało trudności i dziś nawet, kiedy tłómacz może sobie dopomagać tyloma środkami naukowymi, cóż dopiero w wieku szesnastym. Oryginał psałterza, jak wiadomo, napisanym został w hebrejskim języku, podobnie jak cały stary zakon; przekładów prozaicznych łacińskich było kilka, uskutecznionych z najrozmaitszych rękopisów, różniących się w bardzo wielu miejscach od siebie. Przytem wiele miejsc w oryginale musiało być przez przepisywaczy bardzo zepsutych tak, że i w wiernych tłómaczeniach łacińskich trudno nieraz dopytać się właściwej myśli. W przekładzie poetycznym trudności tego rodzaju muszą być usunięte, poeta tłómacz musi sobie dopomagać i fantazyą i własnym zmysłem poetyckim, aby myśl oryginału lub wiernego przekładu wyrażoną krótko, oddać w pełnej formie; niejednokrotnie tłómacz musi parafrazować myśli oryginału, robić dodatki, uzupełnienia, aby nie rozminąć się z swojem zadaniem. Tłómacz więc psałterza nie jest tylko tłómaczem, jest także sam poeta, twórcą pojedynczych części. Nie inaczej postępował nasz poeta. W wielu miejscach tekst biblii rozszerzył, w niektórych skrócił, poczynił kilka dodatków, niejasne

miejsca tłómaczył według swego zapatrywania. A że podobnie postępowali i jego poprzednicy na tem polu, chodzi więc o to, czy i o ile Koch. był od nich zależnym.

Pomiędzy wieloma przekładami i przeróbkami psałterza wyróżnia się, jak wspomniałem, „Paraphrasis Psalmorum“ Buchanana. Że Koch. znać mógł ową przeróbkę psałterza przed rozpoczęciem swej pracy, wynika to z tej okoliczności, że dzieło Buch. wyszło z druku 1565 r., a nasz poeta zaczął pracować około przekładu około r. 1571; w tym bowiem czasie donosi poeta Fogelwederowi w liście z 6 paździer. 1571, że się stara o trzydzieści psalmów już z dawnymi, które może rok przedtem lub jeszcze wcześniej rozpoczął. (Ob. Archiv. für slav. Phil. VIII, 485.) Że zaś nasz poeta rzeczywiście znał Paraphrasis psalmorum, świadczy o tem epigram jego do G. Buchanana następującej treści:

Solvisti cura et longo, Bucanane, labore
Omnes, qui vatum nomen habere student,
Ne incassum certent Solymaei carmina regis
Aptare ad Latiae fila canora,
Nam quicunque opus hoc agressi aliquando fuerunt,
Tanto intervallo, tu Bucanane, praeis
Omnibus, ut veniens aetas quoque non videatur
Ereptura tuis hoc decus e manibus.

Sąd ten tak pochlebny o dziele szkockiego poety dowodzi jasno, że Koch. nie tylko znał „Paraphrasis“, ale i czytać ją musiał; historykowi literatury może to być wskazówką, że utwór obcy mógł wywrzeć wpływ na przekład polski. I rzeczywiście tak jest. Wykazał to prof. dr. Brückner oceniając wydanie pomnikowe dzieł Jana Kochanowskiego (Warszawa 1884) w Archiv für slavische Philologie VIII. str. 477 i nast. Z recenzyi dr. Brücknera dowiadujemy się, że wieszcz z Czarnolasu dosyć często w rozszerzeniu tekstu pisma św., dodatkach i t. p. zmianach szedł śladem szkockiego poety, że tak samo jak Buch. używał najrozmaitszych miar wierszowych i strof; udowodnił zaś swoje twierdzenie berliński profesor kilkudziesięcioma przykładami, usuwającymi wszelką wątpliwość w tej sprawie. Nie wyczerpał jednak prof. Brückner w zupełności tej kwestyi, co byłoby zresztą w recenzyi nie na miejscu; szereg pożyczek K. u B. da się znacznie pomnożyć i stosunek parafrazy do prze-

kładu ściślej oznaczyć pod każdym względem, co właśnie jest mojem zadaniem.

Zanim jednakowoż przystąpimy do właściwej rzeczy, musimy się przedewszystkiem zastanowić nad kwestyą, mianowicie jaki tekst pisma św. miał Koch. pod ręką, zabierając się do przekładu psałterza. Rzecz ta sama w sobie ciekawa musi być choćby w przybliżeniu rozstrzygnięta na samem czele, gdyż inaczej moglibyśmy bardzo wiele zmian i dodatków u Koch. w stosunku do pewnego tekstu uważać za przejęte z B., gdy tymczasem wypłynęły one z wspólnego źródła, jakiego używali obydwaj poeci.

Wiadomo, że biblia, jakkolwiek przechowywana jako księga św. od najdawniejszych czasów z największą troskliwością, nie jest czemś jednolitem; różne rękopisy i przekłady pisma św. w bardzo wielu miejscach nie zgadzają się z sobą co do treści. Różnice te nie są tylko filologicznej natury, nie polegają tylko na zamianie wyrazów, owszem są one w wielu miejscach zasadniczemi pod względem rozumienia tekstu Wpłynęła na to i wielka starożytność biblii, rozpowszechnienie się tejże w wielkiej ilości w odpisach, przekładach i t. d.

Nie tu miejsce zastanawiać się bliżej, jakie rękopisy i jakie przekłady biblii dochowały się do w. XVI.; wystarczającem będzie dla naszej kwestyi, jeżeli przypomnę, że najważniejszymi tekstami pisma św. starego zakonu jest oryginalny tekst hebrejski, greckie tłómaczenie dokonane przez 70 mędrców w III. w. przed Chr., zwane Septuaginta i przekład łaciński św. Hieronima, używany od najdawniejszych czasów w kościele katolickim, a powagą soboru trydenckiego 1546 r. uznany za tekst najlepszy i za jedyny, mający być używanym w kościele katolickim, zwany powszechnie „Vulgata“. Wszystkie wspomniane teksty wydawano dosyć często tak z końcem XV. w., jak i w XVI. i to nie tylko każdy z osobna, lecz także razem z starodawnymi przekładami na wschodnie języki, syryjski, arabski...; biblia tak wydana nazywała się „polyglotta,“ najstarszą zaś z nich jest „Biblia polyglotta“ Ximenesa 1522. Prócz tego ukazywały się przekłady łacińskie tekstu hebrejskiego tak całej biblii, jak i pojedynczych części. W r. 1528 wyszło z druku w Lyonie „Veteris et Novi testamenti nova translatio“ pióra Santes'a Pagnina; tłómacz w przekładzie starego testamentu trzymał się tekstu hebrejskiego (ob. Kirchen-Lexicon pod Santes Pagninus); w r. 1532. wydał w Norym-

berdze Joannes Campensis parafrazę psałterza Dawida, polegając także na hebrejskim tekście. Kochanowski mógł więc, nie znając prawdopodobnie języka hebrejskiego, korzystać przy przekładaniu psałterza z tekstu hebrejskiego w wiernych łacińskich tłómaczeniach tak samo, jak i szkocki poeta. Że rzeczywiście tak było, że nasz poeta nie z Vulgaty, ale z łacińskiego tekstu, więcej zgodnego z oryginałem hebrejskim, aniżeli Vulgata, tłómaczył psalmy, wykażą to następujące uwagi. Przyjrzyjmy się najpierw, co współcześni Koch. lub nieco później żyjący teolodzy z powołania, tłómacze biblii na polski język o tej sprawie sądzili; ci bowiem dobrze śledzić musieli w owej epoce walk religijnych za wszelkimi objawami, popierającymi ich sprawę lub przeciw niej występującymi. Otóż jeden z najtęższych obrońców kościoła katolickiego w Polsce w XVI. w., tłómacz biblii i kaznodzieja, Jakób Wujek, którego tłómaczenie pisma św. według Vulgaty do dziś dnia jest używane w polskim kościele, tak się wyraża o przekładzie Kochanowskiego: „Pokazawszy, iż ten nasz psałterz jest on, który LXX. tłómaczów trzysta lat przed narodzenim Pańskim z żydowskiego na grecki język przełożyli, snadno już będzie dowieść, że jest daleko lepszy pewniejszy i gruntowniejszy a niżli te wszystkie, które czasów naszych z żydowskiego na łaciński abo na polski język nie tylko od nowowierników (między którymi też są tłumacze Bibliey brzeskiey y Nieświeżskiey) ale y od katholików naszych, Justiniana, Santes Pagnina, Feliksa Prateńskiego, Watabla, Campensa y innych (*y od Kochanowskiego polskim wierszem*) są przełożone.“ (Psałterz Dawidów 1594, str. 6 wstępu). Przyznaje tu więc Wujek, że Kochanowski jakkolwiek katolik nie z Septuaginty, ani też z tego tłómaczzenia powstałej Vulgaty psałterz przekładał, ale z gorszego zdaniem Wujka tekstu „żydowskiego.“ Żaden może z naszych tłómaczów biblii nie był tak obznajomionym z różnymi tekstami biblii, jak ks. Jakób., zdanie więc jego może być w naszej sprawie decydującem. Ale idźmy dalej. Wydawcy „Psalmów Dawidowych z hymnami“ w Gdańsku 1619 w przekładzie Macieja Rybińskiego oddają wielkie pochwały przekładowi Koch., wyrażając się w ten sposób na 4-tej karcie przedmowy: „A choć nie masz o tym wątpliwości, że między wszytkiemi, którzy psałterz na polski język wierszem przekładali, naosobliwiey y naszczęśliwiey sprawił to on przedni Poeta polski Jan Kochanowski, którego też

prace z chęcią używamy y niektóre jego psalmy w Kancyonale się położyły, ale"..... Protestanci nie byliby z pewnością w ten sposób o psał. Koch. się wyrazili i nie byliby używali przekładu naszego poety, gdyby tenże opierał się na Vulgacie, używanej w kościele katolickim, za jedynie dobrą uznanej przez sobór trydencki, a nie na tekscie hebrejskim, którego właśnie przeciwnicy kościoła katolickiego w obrzędach religijnych się trzymali.

Dwieście lat po wyjściu z druku psałterza Kochanowskiego zabrał się do tego samego dzieła Franciszek Karpiński i dokonał go z znacznie mniejszem powodzeniem; na każdym kroku widać naśladowanie swego wielkiego poprzednika. Mniejsza na razie oto, jaka jest wartość przekładu Karpińskiego, chcę zwrócić tylko uwagę na to, że Karpiński musiał studya pewne robić nad psałterzem, porównywać i zestawiać rozmaite lekcye pojedynczych słów, zastanawiać się i porównywać psałterz swego poprzednika z tekstem biblii. Sąd więc jego, jaki wypowiedział o psałterzu Koch., zasługuje na uwagę.

„Minęło lat dwieście, mówi Karpiński w przedmowie do swego przekładu, jak ojciec poetów polskich Jan Kochanowski Psałterz Dawida na polskie wiersze przełożył. Wielki ten mąż, tam gdzie sobie przypomniał, czem był, w tłumaczeniu swojem nieporównany jest; takie są psalmy jego 8, 29, 41, 78, 90 132, 136., które chyba tylko w słowach kilku przemieniwszy między teraźniejsze psalmy z niego przeniosłem a poglądając na nie i na robotę moją., żal i wstyd mi tylko powstał, że albo on z równą pięknością reszty psalmów wytłumaczyć nie chciał, albom ja nie mógł. Prócz tego psalmów Koch. kilkanaście jakoto psalm 2, 5, 7, 11, 16, 27, 52, 62, 64, 65, 122, 123–5, 134, 139 po większej części poprawionych i odmienionych do mego psałterza weszło. Reszta zaś, gdzie ten zkądinąd nieśmiertelny człowiek albo pracy sobie zadawać nie chciał, albo przydłuższymi w poezyi lirycznej (jaka jest psalmów), nie tak dobrze brzmiącymi wierszami rzecz swoją rozwlekł: albo też w wielu miejscach odstąpił od myśli tekstu, że nie miał w tamtym czasie tak dokładnego oświecenia, jak teraz z tylu edycyj późniejszych psałterza Dawidowego bydź mogło; albo na koniec słońcu dając konie i tym podobne wyrazy z poezyi greckiej do hebrejskiej nie należycie przenosząc, resztę psalmów z gruntu tłumaczyć musiałem" (Karpiński, Dzieła, wyd. Turow. str. 27). Karpiński czuł to dobrze, że Koch. odstąpił w wielu

miejscach od tekstu pisma św. (rozumie się w brzmieniu Vulgaty), z której on swój przekład uskutecznił, jak to sam wyznaje (str. 26), nie zdawał sobie jednak jasno sprawy, czy Koch. tłómaczył z innego tekstu, nie z Vulgaty, czy też na własną rękę sam zmienił brzmienie tekstu. W każdym razie i sąd jego może służyć po części za dowód, że przekład Koch. w wielu miejscach nie zgadza się z Vulgatą.

Z obecnie żyjących historyków literatury zwrócili uwagę na tę sprawę dr. Kryński (Wstęp do wydania pomnikowego dzieł Koch. Warszawa 1884, I, str. VII.) i dr. Brückner (w wspomnianej powyżej recenzyi) i wypowiedzieli zdanie, że przekład Koch. dokonanym jest nie z Vulgaty, ale z tekstu łacińskiego zgodniejszego z tekstem hebrejskim.

Szczegółowe porównanie psał. Koch. z tekstem Vulgaty i hebrejskim potwierdza stanowczo świadectwo i wywody powyżej przytoczonych uczonych i usuwa wszelką w tej sprawie wątpliwość. Koch. bowiem podzielił swój psałterz na pięć ksiąg (t. j. I. ks. zawiera psalmy I–XLI., IIga XLII–LXXII, IIIcia LXXIII–LXXXIX, IVta XC - CVI, Vta CVII–CL.), zupełnie ten sam podział spotykamy w hebrejskim oryginale psalmów, a w Vulgacie żadnego podziału na księgi nie znajdujemy. Niektóre psalmy u Koch. i tekstu hebr. zawierają w sobie po dwa psalmy Vulgaty i na odwrót, wskutek czego inne jest oznaczenie porządkowe psalmów w Vulgacie, aniżeli u Koch. I tak psalm 9 i 10 Koch i teks. hebr. stanowią jeden psalm 9 Vulgaty, dlatego ps. 10 Vulgaty odpowiada 11 ps. u Koch., 11ty 12, temu i t. d. aż do psalmu In exitu Israel de Aegypto 113tego Vulgaty a 114tego u Koch., tu znowu ta sama powtarza się historya, psalm 114 Koch. i następny 115 stanowią w Vulgacie psalm jeden 113. Ps. 116. Koch. zawiera w sobie 114 i 115 psalm Vulgaty, oznaczenie liczbowe psalmów u Koch. wyprzedza o jeden oznaczenie Vulgaty aż do ps. 146 Vulgaty, który wraz z następnym 147 zlewają się w jeden u Koch., od 148 ps. aż do końca panuje zgoda co do oznaczenia i u Koch. i w Vulgacie. Podobnie jak u Koch. rzecz się ma z oznaczeniem liczbowym ps. w tekście hebrejskim.

Jeżeli podział i oznaczenie psalmów u Koch. zgodnie z tekstem hebrejskim, a nie zgadzające się z Vulgatą popierają postawione powyżej twierdzenie, to tem więcej przemawia za tem szereg przykładów, wyjętych z tekstu hebr. i Vulgaty, a porównanych z tłómaczeniem Koch, które zaraz przytoczę.

Zwrócić jednakże muszę uwagę, że nie mogąc dostać łacińskiego tłóm. psalm. tekstu hebr. z XVI w. posługiwałem się dosłownem interlinearnem tłómacz. łacińskiem teks. hebr., w biblii „polyglotta"; biblia ta, a właściwie tom jej trzeci znajduje się w lwow. bibliotece uniwersyteckiej (sygn. V, F. 4.), pochodzi prawdopodobnie z 17. w., gdyż gdzie i kiedy została wydrukowaną, nie podano w wzmiankowanym tomie.

Zestawienie miejsc psałterza Koch. zgodnych z tekstem hebr. a niezgodnych z Vulgatą.

Koch. II, 33. Obłapcie syna...
hebr. 12. Osculamini filium...
Vulg. 12. Reprehendite disciplinam.
Koch. IV, 22. ...ty chciej tylko swojem okiem z nieba
Na mnie spojrzeć grzesznego.
hebr. 7. Eleva super nos lucem facierum tuarum.
Vulg. 7. Signatum est super nos lumen vultus tui.
Koch. IX, 89. Ogarni strachem pogany...
hebr. 21. Pone Domine timorem eis.
Vulg. 21. Constitue legislatorem super eos.
Koch XVII, 24. Stłum, co się rękom twym przeciwiają.
hebr. 8. segrega misericordias ab insurgentibus in tuam dexsteram.
Vulg. 8. A resistentibus dexterae tuae custodi me.
Koch XVII, 43. ... a duszę moję od okrutnego
Wyzwol człowieka, człowieka, który
Jest mieczem twoim...
hebr. 14. Erue animam meam ab impio, gladio tuo.
Vulg. 14. Eripe animam meam ab impio, frameam tuam.
Koch. XVIII, 17. Dym się kurzył z nosa jego...
hebr. 9. Ascendit fumus in naso eius.
Vulg. 9. Ascendit fumus in ira eius.
Koch. XVIII, 57. Przez ciem ja wojska poraził niezwyciężone...
hebr. 30. Quoniam in te percurram exercitum.
Vulg. 30. Quoniam in te eripiar a tentatione.
Koch. XVIII, 68, . . . Nieprzełomiony
Łuk żelazny pod moimi skoczył ramiony.
hebr. 35. et conteritur arcus aereus brachiis meis.
Vulg. 35. Et posuisti ut arcum aereum, brachia mea.
Koch. XXII, 54. Tyś moja siła, ty mię chciej ratować;
hebr. 20. Domine ne elonges te, fortitudo mea, ad auxilium meum festina.
Vulg. 20. Tu autem Domine ne elongaveris auxilium tuum a me.
Koch. XXIII, 1. Mój wiekuisty pasterz mię pasie...
hebr. 1. Dominus pascens me,
Vulg. 1. Dominus regit me.
Koch. XXIV, 13. Otwórzcie się wysokie niedobyte brony.
hebr. 8. Elevate portae capita vestra.

Vulg. 7. Attollite portas principes vestras.
Koch. XXV, 33. Pan tajemnice temu swe odkryje...
hebr. 14. Secretum Domini timentibus eum.
Vulg. 14 Firmamentum est Dominus timentibus eum.
Koch. XXV, 49. Szczerość i cnota niech mię ma wspomoże,
hebr. 21. Integritas et rectitudo custodient me.
Vulg. 21. Innocentes et recti adhaeserunt mihi.
Koch. XXVIII, 22. . . . to tarcz, to me siły,
hebr. 7. Dominus fortitudo mea et scutum meum.
Vulg. 7. Deus adiutor meus et protector meus.
Koch. XXXI, 6. A to za twardą skałę i zamek mi stanie,
hebr. 3. esto mihi in petram fortitudinis in domum munitionum,
Vulg. 3. Esto mihi in Deum protectorem et in domum refugii.
Koch. XXXI, 10. Tyś jest wszytka moja siła,
hebr. 5. Quoniam tu fortitudo mea.
Vulg. 5. Quoniam tu protector meus.
Koch. XXXIV, 45. Złego złość pobije, a kto zajrzy cnocie,
Wszystko zgubi i sam zniszczeje w kłopocie.
hebr. 21. Interimet impium malitia et habentes odio iustum desolabuntur.
Vulg. 22. Mors peccatorum pessima et qui oderunt iustum, delinquent.
Koch. XXXV, 40. Tak przyjaciela przyjaciel żałuje,
Tak brata płacze brat, tak lamentuje
Syn po swej matce.
hebr. 14. Ac si socius mihi ac si frater mihi ambulabam tanquam lugens matrem.
Vulg 14. Quasi proximum et quasi fratrem nostrum sic complacebam.
Koch. XXXIX, 16. Kiedy przyjdzie świat zostawić.
hebr. 5. quanti aevi ego.
Vulg. 5. ut sciam, quid desit mihi.
Koch. XXXIX, 35. Nie daj mię w pośmiech głupiemu...
hebr. 9. opprobrium stulti ne ponas me.
Vulg. 9. opprobrium insipienti dedisti me.
Koch. XLIV, 22. Aniś przed wojskiem naszym...
hebr. 9. in exercitibus nostris...
Vulg. 9. in virtutibus nostris.
Koch. XLIV, 37. A toś nas między smoki zamknął okrutnymi...
hebr. 20. quoniam contrivisti nos in loco draconis.
Vulg. 20. quoniam humiliasti nos in loco afflictionis.
Koch. XLV, 40. A ty go zwycięż posługami twymi.
hebr, 12. . . . et incurva te ei.
Vulg. 12. quoniam ipse est Dominus Deus tuus et adorabunt eum.
Koch. LV. 27. Obaśwa swych tajemnic sobie się zwierzała.
hebr. 13. qui simul edulcorabamus secretum.
Vulg. 13. qui simul mecum dulces capiebas cibos.
Koch. LVI, 9. Pańskie słowa u mnie są wielkiej zacności.
hebr. 5· In Deo laudabo sermones meos.

Vulg. 5. In deo laudabo sermones eius.
Koch. LVI, 19. Masz ty policzone uciekania moje.
hebr. 9. motionem meam numerasti.
Vulg. 9. vitam meam anuntiavi tibi.
Koch. LVIII, 19. Niechaj tają jako ślimak narażony,
Niech zwiedną jako płód niedonoszony.
hebr. 9. Sicut limax liquefactionis ibit, abortivus mulieris ne videant solem.
Vulg. 9. sicut cera, quae, fluit auferentur, supercecidit ignis et non viderunt solem.
Koch. LIX, 5. Oto na gardło moje tajemnie czychają,
hebr. 4. Quia ecce insidiati sunt animae meae.
Vulg. 4. Quia ecce ceperunt animam meam.
Koch. LX, 14. Sznurem zmierzę Suchimę, Sukot będę dzielił,
hebr. 8. Dividam Sechem et vallem Succoth metiar.
Vulg. 8. Laetabor et partibor Sichimam et convallem tabernaculorum metibor.
Koch. LX, 17. W mym posłuszeństwie Judas prawodawca chwalny,
hebr. 9. Jechudah legifer, meus.
Vulg. 9. Juda rex meus.
Koch. LXIX, 23. Jeślim płakał...
hebr. 10. et flevi in ieiunio...
Vulg. 10. et operui in ieiunio animam meam.
Koch. LXXI, 2. A nie daj, abych był kiedy zawstydzony.
hebr. 2. ne pudore afficiar in saeculum.
Vulg. 2. ne confundar in aeternum.
Koch. LXXIII, 36. Na śliskim gruncie położyli nogę.
hebr. 18. Profecto in lubricis posuisti eos.
Vulg. 18. verumtamen propter dolos posuisti eos.
Koch. LXXIV, 39 Synogarlice swojej bestyom nie dawaj,
hebr. 19. Ne tradas ferae animam turturis tuae.
Vulg. 19. Ne tradas bestiis animas confitentes tibi.
Koch. LXXVI, 3. Namiot jego w Salem jest rozbity,
hebr. 3. Et fuit in Salem tabernaculum eius.
Vulg. 3. Et factus est in pace locus eius.
Koch. LXXVI, 19. Twoja to cześć ludzka zapalczywość,
Tobie roście z ich gniewu poczciwość.
hebr. 11. Quoniam fervor hominis confitebitur tibi, residuum irarum accinges.
Vulg. 11. Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi et reliquiae cogitationis diem festum agent tibi.
Koch. LXXVII, 1. Pana ja wzywać będę,
hebr. 1. Vox mea ad Deum et clamabo.
Vulg. 1. Voce mea ad Deum clamavi.
Koch. LXXVII, 11. Wspomniałem swe wdzięczne pieśni,
hebr. 7. Recordabor moduli mei.
Vulg. 7. Et meditatus sum nocte cum corde meo.
Koch. LXXVIII, 117. Panny ślubu nie czekały . . .
hebr. 63. et virgines eius non epithalamio celebratae sunt

Vulg. 63. Et virgines eorum non sunt lamentatae.
Koch. LXXXIV, 5. Wróble mają swe domy, jaskółki swe mają
Gniazda . . .
hebr. 4. Etiam passer invenit nidum et hirundo nidum sibi.
Vulg. 4. Etenim passer invenit sibi domum et turtur nidum sibi.
Koch. LXXIV, 25. Tyś jest słońce, tyś jest tarcz...
hebr. 12. Quia sol et scutum Dominus Deus.
Vulg. 12. Quia misericordiam et veritatem diligit Deus.
Koch. XCI, 6. I w zaraźliwym powietrzu ratuje.
hebr. 3. liberabit... a peste contritionum.
Vulg. 3. liberabit... a verbo aspero.
Koch. XCII, 22. Członki mi przejął sok balsamowy.
hebr. 11. delitus sum in oleo viridi.
Vulg. 11. et senectus mea in misericordia uberi.
Koch. XCV, 9. W jego są ręku ziemskie głębokości,
hebr. 4. in manu eius investigationes terrae.
Vulg. 4. in manu eius sunt omnes fines terrae.
Koch. XCVII, 29. Wszyscy, jako was zowie
Ten głupi świat, bogowie,
Wszyscy pozdrówcie pana.
hebr. 8. Incurvate vos ei omnes divi.
Vulg. 7. Adorate eum omnes angeli eius.
Koch. CII, 53. Teraz acz mię strapił długimi drogami
I lat moich biednych skrócił frasunkami,
Przedsię k'niemu wołam.
hebr. 24. Afflixit in via fortitudinem meam, abbreviavit dies
meos et dicam.
Vulg. 24. Respondit ei in via virtutis suae, paucitatem dierum
meorum nuntia mihi.
Koch. CIV, 23. Tamże ptacy mieszkają, a w krzakach zielonych,
Nie przestają powtarzać pieśni ulubionych.
hebr. 12. et inter frondes dabunt vocem.
Vulg. 12. de medio petrarum dabunt voces.
Koch. CIV, 35. Jodła bocianowi . . .
hebr. 17. ciconia abietes domus eius.
Vulg. 17. Herodii domus dux est eorum.
Koch. CV, 58. Że i królewska pościel bez nich nie była;
hebr. 30. Ranas in cubicula regum eorum.
Vulg. 30. Edidit terra eorum ranas in penetralibus regum
ipsorum.
Kocu. CVI, 34. Ale przedsię nakoniec nie uszli karania.
hebr. 15. et misit maciem in animas eorum.
Vulg. 15. et misit saturitatem in animas eorum.
Koch. CVI, 35. Ciż ruszeni zazdrością przeciw Mojżeszowi...
hebr. 16. Et zelati sunt in Moseh.
Vulg. 16. et irritaverunt Moysen in castris.
Koch. CX, 9. Czasu ruszeszenia twego, przy tobie swym panie
Twój lud chętliwie stanie,
Lud w cnotach okazały, świetny w pobożności,

Rosa różanej zarze, krew twojej młodości.
hebr. 3. Populus devotionum in die fortitudinis tuae in decoribus sanctitatis a valva ab aurora, tibi ros nativitatis tuae.
Vulg. 3. Tecum principium in die virtutis tuae in splendoribus sanctorum ex utero autem Luciferum genui te.
Koch CXI, 3 . . . Wielką czuje
Roskosz, kto się im pilnie przypatruje.
hebr. 2. Magna opera Domini quaesita omnibus volentibus ea.
Vulg. 2. Magna opera Domini exquisita in omnes voluntates eius.
Koch. CXIX, 19. Nie taj praw swych przychodniowi biednemu na ziemi.
hebr. 19. Peregrinus ego in terra.
Vulg. 19. Incola ego in terra.
Koch. CXIX, 40. A nie wstyd mię za nie.
hebr. 40. et non pudore afficiar.
Vulg. 40. et non confundabor.
Koch. CXIX, 51. Niechaj się hardzi śmieją,
hebr. 51. superbi deriserunt me usque valde.
Vulg. 51. Superbi inique agebant.
Koch. CXIX, 75. . . . słusznie mię frasujesz.
hebr. 75. et veritate afflixisti me.
Vulg. 75. in veritate tua humiliasti me.
Koch. CXIX, 85. Doły podemną kopają,
hebr. 85. Foderunt mihi superbi forcas.
Vulg. 85. Narraverunt mihi iniqui fabulationes.
Koch. CXIX, 120. Twoim strachem ciało tarnie,
hebr. 120. Horruit a pavore caro mea.
Vulg. 120. Confige timore tuo carnes meas.
Koch. CXIX, 174, Zakon twój moje kochanie.
hebr. 174. et lex tua deliciae meae.
Vulg. 174. et lex tua meditatio mea est.
Koch. CXXI, 14. Cieniem okryje twoim.
hebr. 5. Dominus umbra tua.
Vulg. 5. Dominus protectio tua.
Koch. CXXDI, 4. Jakoby mu się śnić miało.
hebr. 1. veluti somniantes...
Vulg. 1. sicut consolati.
Koch. CXXVII, 18. Kto swój sajdak strzałami takimi obwarował,
hebr. 5. qui implevit pharetram suam ex ipsis.
Vulg. 5. qui implevit desiderium suum ex ipsis.
Koch. CXXXII, 27. Tu ja obfitość zrodzę wszelakiej żywności.
hebr. 15, Escae eius benedicendo benedicam.
Vulg. 15. viduam eius benedicens benedicam.
Koch. CXXXII, 34. A onemu korona zakwitnie na czele.
hebr. 18. et super eum florebit corona eius.
Yulg. 18. super ipsum aurem afflorebit sanctificatio mea.
Koch. CXXXIX, 9. Tyś mię z tyłu i z przodku sam uformował,
hebr. 5. Retro et ante formasti me.

Vulg. 5. Tu formasti me.
Koch. CXXXIX, 19. Jeśli skrzydła oblokę różanej zorze...
hebr. 9. Assumpsero pennas aurorae.
Vulg. 9. si sumpsero pennas meas.
Koch. CXLI, 12. Ani na ich długie pozwolę biesiady.
hebr. 4. Et non concedam in deliciis eorum.
Vulg. 4. cum hominibus sperantibus iniquitatem et non communicabo cum deliciis eorum.
Koch. CXLVII, 28. A ciebie łojem karmi tłustej przenice,
hebr. 14. Adipe triticorum saturare faciet te.
Vulg. 14. et adipe frumenti satiat te.
Koch. CXLVII, 32. A śrzeż po ziemi jak popiół rozsiewa,
hebr. 16. pruinam sicut cinerem sparget.
Vulg. 16. netulam sicut cinerem spargit.
Koch. CXLVIII, 6. Wszytkie wojska wyznajcie go.
hebr. 2. laudate eum omnes exercitus eius.
Vulg. 2. Laudate eum omnes virtutes eius.

Cały ten szereg przykładów z wraz przytoczonymi powyżej faktami dowodzą jasno i wszelką usuwają wątpliwość, że nasz poeta w przekładzie nie trzymał się Vulgaty, ale nieznanego mi bliżej zgodniejszego z oryginałem hebrejskim tekstu. Jest to fakt nie dający się niczem zaprzeczyć, tem dziwniejsza wobec tego wydaje się okoliczność, dlaczego Koch. w nagłówkach każdego psalmu przytacza początkowe wyrazy psalmów w języku łacińskim tak, jak one brzmią w Vulgacie, co więcej poeta w niektórych miejscach przekładu nie idzie za treścią tekstu łać. podanego w nagłówku, ale podobnie jak w całym przekładzie trzyma się innego tekstu n. p. XXIII, 1., LXXVII, 1., w jaki sposób należy tę sprzeczność wytłómaczyć? Czyżby Koch. chciał w błąd wprowadzić katolików tem więcej, że swój przekład ofiarował biskupowi Myszkowskiemu? Czy może to uczynił z innych pobudek? Jakich? Trudno na to dać zadowalniającą odpowiedź; być może, że nasz poeta podobnie jak Buchanan, Joannes Campensis i inni używał początkowych wyrazów Vulg. w nagłówkach, ponieważ tekst ten i w Europie i w Polsce najwięcej był rozpowszechnionym.

Wobec tego, co wyżej wykazałem, zestawiając tekst Koch. z tekstem Buch. i tekstem biblii będę brał odpowiednie ustępy nie z Vulgaty, ale z łacińskiego przekładu tekstu hebrejskiego, który mam pod ręką. Nadmienić mi jeszcze wypada, że i szkocki poeta wziął za podstawę do parafrazy podobny tekst jak i Koch; dowodzi tego i ten sam podział na księgi i to samo oznaczenie liczbowe psalmów, zgodność w wielu

miejscach z tekstem hebrej., w których Vulgata inne ma brzmienie. Ale nagłówki psalmów wyjęte z Vulgaty, a nie z przerabianego tekstu, tak samo jak u Koch. W przytaczaniu wierszy z Buch. posługiwałem się wydaniem z roku 1576 p. t. *Paraphrasis psalmorum Davidis poetica multo quam antehac castigatior, auctore Georgio Buchanano, Scoto, poetarum nostri saeculi facile principe. Adnotata ubique diligenter carminum genera. Eiusdem Buchanani tragoedia, quae inscribitur Jephtes. Antverpiae 1576.*

Wykazanie szczegółowe zależności „Psałterza“ J. Kochanowskiego od „Paraphrasis psalmorum“ Buchanana.

Przystępując do najważniejszej części mojego zadania t. j. do zestawienia szczegółowego miejsc w „Psałterzu“ Kochanowskiego zależnych od „Paraphrasis“ Buchanana, zwrócić muszę uwagę na tę okoliczność, że umieściłem w poniższym wykazie tylko te miejsca, w których Kochanowski odstąpił od myśli tekstu hebrejskiego znanego mi w wspomnianym przekładzie łacińskim, a trzymał się parafrazy szkockiego poety. Zaliczyłem tu nietylko zwroty, myśli, które Kochanowski wprost tłómaczył z Buchanana, ale i te miejsca, które, chociaż w zupełności nie zgadzają się z odpowiedniemi częściami przeróbki szkockiego poety, to jednak więcej przypominają „Paraphrasis“, niż tekst pisma świętego. Charakterystykę, o ile i w czem jest widoczną zależność polskiego przekładu od „Paraphrasis“, o ile Kochanowski odstąpił od swego poprzednika, zostawiam na koniec.

Koch. I, 13. Nie tak źli, którzy Boga i wstydu nie znają,
Buch. I, 12. Non ita divini gens nescia foederis, exlex.
Bibl. 4. Non sic impii.
Koch. II, 30. Wy, którym władza do rąk jest podana....
Buch. II, 30. At vos, in populos quibus est permissa potestas....
Bibl. 10. At nunc reges intelligite.
Koch. III, 6. Tyś moja cześć i mojej głowy korona.
Buch. III, 9. Cum laudis auctor sis meae, cum gloria meum
corones verticem,
Bibl. 4. Tu domine clypeus pro me, gloria mea et exaltans
caput meum.
Koch. IV, 9. Także wiedzcie: kogo pan sobie ulubuje,
Tego w żadnej przygodzie już nie odstępuje.
Buch. IV, 13. Quem Deus electum miro dignatur honore,
Per discrimina cuncta tuetur.

Bibl. 4. Et scitote, quod segregavit dominus pium sibi.
Koch. IV, 15. Co noc, to rozbierajcie dnia przeszłego sprawy,
Buch. IV, 19. Vobiscum in tacito per noctem expendite lecto
Longi dicta ac facta diei.
Bibl. 5. Dicite in corde vestro, super cubili vestro.
Koch. IV, 17. Więc nie baranem ani wołem go błagajcie,
Ale przedeń sumnienie czyste przynaszajcie,
Co gdy będzie, już pewni tego być możecie,
Że się na swych nadziejach nic nie zawiedziecie.
Buch. IV, 21. Non pecudum fibris Domino sed mente litatur
Innocua: si admoveris aris
Hanc, poteris sperare animi securus ab alto
Dextra munera larga benigna.
Bibl. 6. Sacrificate sacrificia iustitiae et sperate in Dominum.
Koch. IV, 25. Inszy niechaj szpichlerze nawiezione mają,
Niechaj wszytki piwnice winem zastawiają — Ja...
Buch. IV, 30. Alter frugibus horrea stipet
Impleat et multas generoso nectare cellas... Ast ego.
Bibl. 8. Frumentum eorum et vinum novum eorum multiplicata sunt.
Koch. VII, 25. Boże, przed którym tajne być nie mogą
Myśli człowiecze, w twej stojąc obronie
Przed żadną nigdy nie uciekę trwogą.
Buch. VII, 29. O iuste iudex, cordis in intimo
Quem nil recessu praeterit abditum...
Securus hostes nil metuo Deo
Custode...
Bibl. 11. Deus iustus, clypeus super Deum servantem rectos corde.
Koch. VII, 39. A ja podparty miłosierdzim twoim,
Prożen i troski i niebezpieczności...
Wyznawać będę...
Buch. VII, 49. Ergo expeditus fraudibus et metu
Rerum parentis iustitiam canam.
Bibl. 18. Confitebor Domino secundum iustitiam eius.
Koch. VIII, 5. Gdziekolwiek słońce miecie strzały swoje...
Buch. VIII, 4. terras..., sol quas recurrens adspicit...
Bibl. 3. Quod des laudem tuam super coelos.
Koch. IX, 5. Będę wesół w twej obronie,
Buch. IX. 5. Tutus praesidio nil metuam tuo,
Bibl. 3. Laetabor et exultabo in te.
Koch. IX, 9. Nieprzyjaciel mój strwożony
Podał tył nieuczciwy,
Buch. IX, 10. hostis... conversus trepida terga dedit fuga.
Bibl. 4. (canam nomen tuum) in revertendo inimicos meos retrorsum...
Koch. IX, 45. Pomścił się pan sprawiedliwy
Krwie niewinnej rozlania.

Buch. IX, 41. Vindex innocui sanguinis expetit
Poenas...
Bibl. 13. Quoniam quaerens sanguines eorum recordatus est...
Koch. IX, 53. Chciej mię z mąk srogich wybawić
Śmierci nieubłaganej.
Buch. IX, 48. Atrae mortis faucibus eripe (me).
Bibl. 15 Exaltans me de portis mortis.
Koch. XII, 2. Prawdy nie masz na ziemi, nie masz ufać komu,
Nie usłyszysz, jedno kłam, usty pochlebiają,
A w chytrem sercu jadu śmiertelnego tają.
Buch. XII, 1. Pulsa recessit
Intemerata fides... vana
Cum socio loquitur
Quisque suo, blanda exercens mendacia lingua,
Corde scelus meditans.
Bibl. 2. Quoniam desierunt fideles a filiis hominum, mendacium loquentur unusquisque socio suo, labium blanditiarum in corde et in corde loquentur.
Koch. XII, 16. Złych zewsząd pełno, kiedy władza jest złośliwych.
Buch. XII, 33. Quum penes iniustos ius est.
Bibl. 9. Impii ambulabunt, secundum exaltare, vilitas filiis hominum.
Koch. XIII, 2. ... dokąd duszę moję
Frasunki trapić będą.
Buch. XIII, 7. Quousque curae turbidae
Mentis quietem distrahent,
Bibl. 3. Usquequo ponam consilia in anima mea, dolorem in corde meo in die.
Koch. XVI, 5. Tyś moim panem; acz ty posług moich
Nie potrzebujesz.
Buch. XVI, 6. Sed tibi... omni ex parte beato officiis nil opus est meis.
Bibl. 3. Bonum meum non super te.
Koch. XVII, 4. Usłysz.... Ust nieobłudnych głos niezmyślony,
Buch. XVII, 3. tibi quas profundit
lingua non mendax, cape... querelas.
Bibl. 2. Ausculta orationem meam in non labiis doli.
Koch. XVII, 5. Do twego sądu ja się uciekam.
Buch. XVII, 5. Ad tuum laesus fugio tribunal.
Bibl. 2. A faciebus tuis iudicium meum egrediatur.
Koch. XVII, 14. To usty mówię, co w sercu czuję,
Buch. XVII, 17. Os fuit conrsors animo, sonusquo sensui,
Bibl. 4. Nie ma odpowiedniej myśli.
Koch. XVII, 45. Niechaj nademną władze nie mają
Ci, co się w marnym świecie kochają
Przestając na tym wieku doczesnym,
A tylko żądzom służąc cielesnym;
Których ty chciwe bezdenne brzucha

Z wielkiego karmisz ziemskiego rucha
Dając im skarby...
Buch. XVII, 53. Neu sine, ne me vi premat impotentum
Divitum fastus, quibus vita cura est,
Dum licet blandae illecebras caducas
Carpere vitae.
His opes terris penitus refossis
De penu fundis locuplete, ventri
Sufficis fruges...
Bibl. 14. A viris manu tua, Domine, a viris de tempore, pars eorum in vita, et abscondito tuo implebis ventrem eorum, saturabuntur filii.
Koch. XVIII, 2. Ciebie .... miłować ze wszystkiej dusze będę mój panie.
Buch. XVIII, 1. Te deus alme colam, te toto pectore amabo,
Bibl. 2. Diligam te Domine, fortitudo mea.
Koch. XVIII, 7. Już mię była sroga zewsząd śmierć otoczyła,
Buch. XVIII, 9. Jam me lethiferis mors circumvolverat atra.
Casibus...
Bibl. 4. Circumdederunt me funes mortis.
Koch. XVIII, 33. Miłosierną rękę swoją z wysoka ściągnął,
A mnie z pośrodka powodzi bystrych wyciągnął.
Buch. XVIII, 45. Ille salutiferam porrexit ab aethere dextram
Et me de rapidis pereuntem sustulit undis.
Bibl. 18. Mittet de altitudine, capiet me et extrahet me de aquis multis.
Koch. XVIII, 57. Przez ciem ja wojska poraził niezwyciężone,
Buch. XVIII, 71. Te duce perrumpo florentes aere phalanges.
Bibl. 30. Quoniam in te percurram exercitum.
Koch. XVIII, 88. Nasłabieli i zamkom już nie dowierzają,
Buch. XVIII, 115. Nec tutis satis audent credere muris.
Bibl. 47. Filii extranei decident et expavescent a caceribus suis.
Koch XIX, 1. Głupia mądrości, rozumie szalony,
Gdyś na umyśle tak jest zaślepiony,
Że boga nie znasz, tym cielesnym okiem
Poźryj przynajmniej po niebie szerokiem:
Jest kto krom boga? — o kimbyś rozumiał,
Żeby abo mógł, abo więc i umiał
Ten sklep zawiesić nieustawiony,
Złotymi zewsząd gwiazdami natkniony.
Buch. XIX, 1. Insanientis gens sapientiae,
Addicta mentem erroribus impiis
Tot luce flammarum coruscum
Cerne oculis animoque coelum;
Hinc disce, prudens quam fuit artifex,
Qui templa olimpi fornice flammeo
Suspendit.
Bibl. 1. Coeli enarrantes gloriam Dei et opus manuum eius indicans expansio.

Koch. XIX, 9. Dzień ustawicznie nocy naśladując,
Noc także dniowi wzajem ustępując
Opatrzność pańską jawnie wyznawają.
Buch. XIX, 9. Dies tenebras et tenebrae diem
Semper prementes perpetua vice
Non fortuito res caducas
Ire monent per inane lapsu.
Bibl. XIX, 2. Dies die eructabit sermonem et nox nocti indicabit scientiam.
Koch. XIX, 18. Ogień słoneczny, który kiedy wstaje,
Jako z łożnice nowy oblubieniec
Niosąc na głowie świetny złoty wieniec.
Buch. XIX, 25. Sive ille eois fluctibus exerit
Vultus decoros, sponsus uti novus
Auro refulgens, gemmeaque
Tempora conspicuus corona.
Bibl. 6. Et ipse tanquam sponsus egrediens de thalamo suo.
Koch. XIX, 25. Od wschodnich granic wynika ku biegu,
A zostawa się na zachodnim brzegu,
Buch. XIX, 33. Abusque eoo cardine ad ultimam
Metam occidentis sidera permeans
Obliqua.
Bibl. 7. Ab extremo coelorum egressio eius et revolutio eius super extrema eorum.
Koch. XIX. 29. Ale porządek i ozdoba rzeczy
Nie tak za sobą ciągną wzrok człowieczy,
Jako pobożny zakon pański snadnie
Duszę nawraca i myślami władnie.
Buch. XIX, 37. Sed ordo rerum et conspicuus decor
Non sic tuentum lumina detinent
Divina ut arcanis habenis
Lex animos ad honesta flectit.
Bibl. 8. Lex Domini perfecta, convertens animam.
Koch. XX, 1. Wsiadaj z dobrem sercem, o królu cnotliwy,
I w dobrą godzinę na swój koń chętliwy,
Zajedź drogę śmiele nieprzyjacielowi,
A zastaw się o swój lud poganinowi,
Wysłucha cię...
Buch. XX, 1. Cuncta licet ferro late populetur et igni
Insana gentis barbarae crudelitas,
Tu ne cede malis, sed contra audentior ito,
Moderator orbis audiet preces tuas.
Bibl. 1. Exaudiat te Dominus in die angustiae.
Koch. XX, 17. Nie długi czas temu (a każ na to śmiele),
Że znacznie porazisz swe nieprzyjaciele.
Buch. XX, 23. Quin (scio, ne fallax animum mihi decipit omen)
Regem reducet...
Bibl. 7. Nunc scivi, quod salvum fecit Dominus unctum suum.

Koch. XXI, 1, Panie, za twoją zawżdy pomocą król bije
Nieprzyjaciela swego, przeto też użyje
Nieśmiertelnej radości.
Buch. XXI, 1. Quod hoste victo rex triumphat gaudio,
Tibi id fatetur...
Bibl. 1. Domine in fortitudine laetabitur rex.
Koch. XXI, 13. Postawiłeś go wzorem twego pożegnania.
Buch. XXI, 20. Felicitatis ei favor dedit tuus
Exemplar ut sit posteris.
Bibl. 7. Quoniam pones eum benedictiones in perpetuum.
Koch. XXI, 18. Jako w ognistym piecu płomienie pałają,
Tak oni w twoim gniewie nieznośnym zgorają.
Buch. XXI, 29. Ceu flamma clausis aestuans fornacibus
Furoris sic tui nefarios
Afflatus hostes hauriet.
Bibl. 10. Pones eos ut clibanum ignis in tempore facierum tuarum.
Koch. XXI, 21. I z korzeniem je wyrwiesz, a ich plemię panie...
Buch. XXI, 33. A stirpe totam demetes propaginem.
Bibl. 11. Fructum eorum e terra perdes.
Koch. XXII, 29. Nie chciejże mię dziś w ostatniej potrzebie,
Mój wieczny Panie, odrzucać od siebie.
Buch. XXII, 35. Ultimo in discrimine
Iam ne recede longius.
Bibl 12. Ne elonges te a me.
Koch. XXII, 44. Grób swój przed sobą widzę otworzony.
Buch. XXII, 50. Jam sto sepulchri ad aggerem.
Bibl. 16. Et in pulverem mortis pones me.
Koch. XXII, 49. Myśl nacieszywszy, pasą oczy twoje
Na niesłychane patrząc męki moje.
Buch. XXII, 57. Tormenta postquam cuncta consumpsit furor,
Animus adhuc ira tumens
Se pascit, oculos satiat et fruitur meis
Laeto in malis spectaculo.
Bibl. 19. Ipsi aspicient, inspicient in me.
Koch. XXII, 77. Bogacze ziemscy za stół jego siędą
I dobrowolnie hołdować mu będą.
Buch. XXII, 108. Rerum potentes illius
Mensae accubabunt et sacri convivii
Dapibus referti sub iugum
Cedent volentes.
Bibl. 30. Comenderunt et se incurvaverunt omnes pingues terrae.
Koch. XXV, 29. Tam troski miejsca niewdzięczne nie mają,
Ale rozkoszy wieczne przebywają,
Tam dziatek mnóstwo, podpora starości...
Buch. XXV, 54. Securus animus anxio procul metu
Cunctis fruetur affluentur copiis
Stirpisque series longa firmabit domum.
Bibl. 12. Anima eius in bono morabitur et semen eius accipiet
haereditate terram.

Koch. XXII, 45. Nieprzyjaciel mój na mię wojsko zbiera,
Buch. XXV, 76. Heu quanta vis me factionis impiae
Persequitur armis.
Bibl. 18. vide inimicos meos, quoniam multiplicati sunt.
Koch. XXV, 47. Ty bądź mym stróżem, niech się zły nie śmieje.
Buch. XXV, 80. Tu protege
Eius salutem ab hostium ludibrio.
Bibl. 20. Custodi animam meam et erue me, ne confundar.
Koch. XXV, 51. Niechaj nad sobą twą obronę znają,
Którzy twych ustaw świętych przestrzegają.
Buch. XXV, 84. Gens, quae tuarum iussa legum amplectitur
Fac undequaqua tuta sit te vindice.
Bibl. 22. Redime Deus Isrealem ex omnibus angustiis eius.
Koch. XXVI, 5. Włóż w ogień serce moje, jako kruszec złoty
Pławią, tak i ty spróbuj mej cnoty.
Buch. XXVI, 10. Scrutare cordis caecaque sensuum
Arcana, fusum ceu calidis focis
Explorat aurum callidus artifex.
Bibl. 2. Examina renes meos et cor meum.
Koch. XXVI, 19. Ciągnie mię chwały twojej przybytek do siebie,
Buch. XXVI, 35.... absentem retrahunt tuae
Quae templa celant pignora gloriae.
Bibl. 8. Dilexi (habitaculum domus tuae) et locum tabernaculi
gloriae tuae.
Koch. XXVI, 21. Nie dopuszczaj mi umrzeć w tej nieszczęsnej
ziemi
Między pohańcy niepobożnymi.
Buch. XXVI, 37. Haec ossa tellus ne sine ut obruat
Inter cruentos barbara barbaros.
Bibl. 9. Ne colligas cum peccatoribus animam meam et cum
viris sanguinum vitas meas.
Koch. XXVII, 1. Pan ogniem swojej światłości
Rozświeca moje ciemności.
Buch. XXVII, 1. Deus in tenebris cum mihi praeluceat
vitamque muniat meam,
Bibl. 1. Dominus lux mea et salus mea,
Koch. XXVII, 5. Kiedy na mię wszystki zbroje,
Wszytki znieśli rady swoje,
Sami źli ludzie upadli
W sidle, które na mię kładli.
Buch. XXVII, 5. Adversus unum quum scelesta factio
Cunctas parasset copias,
Dolosa letho quae tetenderunt meo
Ipsi incidere in retia.
Bibl. 2. In appropinquando super me maligni ad edendum
carnem meam, hostes mei et inimici mei mihi ipsi
impegerunt et ceciderunt.
Koch. XXVII, 9. Niech widzę wojska zniesione,

Niech widzę drzewa złożone,
Ufając pańskiej pomocy
Nie boję się żadnej mocy.
Buch. XXVII, 9. Si comminentur castra, si minacibus,
Infesta telis agmina,
Securus animi specto castra, proelia
Timore liber intuor.
Bibl. 2. Si castra metata fuerit super me turma, non timebit
cor meum, si surgat super me bellum, in hoc ego
confidens unum.
Koch. XXVII, 25. Usłysz panie! prośbę moję,
A okaż mi łaskę swoję,
K'tobie myśli me wzdychają,
Buch. XXVII, 27. Audi invocantem supplicem et fretum malis
Bonus favensque subleva,
Te mens anhelat,
Bibl. 7. Audi Domine vocem meam, clamabo et miserere mei
et exaudi me, Tibi dixit cor meum.
Koch. XXVII, 33. Rodzice zapamiętali,
Przyjaciele zaniedbali.
Buch. XXVII, 37. Me cari amici, me propinqui, me pater.......
me mater linquebat.
Bibl. 10. Quoniam pater meus et mater mea dereliquerunt me.
Koch. XXVII, 37. Zjaw mi panie! drogi swoje,
Nawiedź mię na ścieżki twoje,
Z którychby zepchnąć mej nogi
Nie mógł nieprzyjaciel srogi.
Buch. XXVII, 41. Parens benigne me vias doce tuas
Rectaque deduc semita,
Ne vis metusque ab hoste deterritum
De calle recti detrahat.
Bibl. 11. Doce me Domine viam tuam et duc me in semitam
rectitudinis propter hostes meos.
Koch. XXVII, 45. Jużby mię w troskach nie stało,
By serce w tem nie ufało,
Że ma wyniść z tych trudności,
A użyć jeszcze radości.
Buch. XXVII, 49. Mens victa tantis iam fatisceret malis,
Ni spes foveret me tuae
Beniquitatis, post labores anxios
Mox affuturum gaudium.
Bibl. 13. Nisi crederem videre in bonitatem Domini in terra
viventium.
Koch. XXVIII, 17. Nie chcą rozumieć pańskiej rady twojej,
Że mię podwyższasz ty sam z łaski swojej.
Buch. XXVIII, 17. Non his consilii provida vis tui
(Qui me conspicuis tollis honoribus).
Bibl. 5. Quoniam non intelligent opera Domini et ad opus
manuum eius.

Koch. XXIX, 5. Głos pański deszcze leje, głos pański grom srogi
I okrutne pobudza na powietrzu trwogi.
Buch. XXIX, 9. Cuius liquentes vox gravida pluit
De nube rores terrificos ciet
Coelo tumultus cum tonitru,
Bibl. 3. Vox Domini super aquas, Deus gloriae tonare fecit.
Koch. XXIX, 9. Głos pański cedry łamie i dęby przewraca,
A wielkimi górami tak snadnie obraca,
Jako więc to tam to sam jednorożcowymi
Wesoła młodość miecie cielęty pustymi.
Buch. XXIX, 15. Nudare cedris seu Libanum iuvat
Celsasque ventis sternere fraxinos,
Seu vincta saxis saxa revellere
Notisque montes sedibus erutos
Versare taurum, ut verna per avia
Vexat iuventae laeta protervitas.
Bibl. 5. Vox Domini confringens cedros et confregit Dominus
cedros Libani et exilire faciet eas sicut vitulum,
Lebanon et Sirion, sicut filium unicornium.
Koch. XXIX, 13. Na głos pański z obłoków ognie wyskakują.
Pustynie drżą arabskie, łanie dzieci trują,
Buch. XXIX, 21. Ad vocis ictum nubibus exilit
Elisus ignis, tesqua Arabum tremunt,
Ferae pavescunt, ante diem fluunt
Partus acerbi.
Bibl. 7. Vox Domini succidens flammas ignis, vox Domini tremefaciet desertum Cades, parturire faciet cervas.
Koch. XXX, 13. Gniew jego nie trwalszy piany,
Buch. XXX, 17. Vanescit irae vindicis impetus
Bullae fugacis more.
Bibl. 5. Quoniam momentum in naso eius.
Koch. XXXI, 1. W tobie ufność swą kładę, boże niezmierzony.
Buch. XXXI, 1. In te locavi spem meam
Rerum creator optime.
Bibl. 1. In te Domine speravi.
Koch. XXXI, 23. Wzrokem stracił od płaczu, serce mi struchlało,
Młodość przed czasem zbiegła, sił w kościach nie stało.
Buch. XXXI, 37. Caduca vita elabitur
Maerore fracta luctibus
Interque clades avidis
Fluxere vires ossibus.

Bibl. 10. Contabuit in indignatione oculus meus, anima mea et venter meus, quoniam defecerunt in molestia vitae meae et anni mei in gemitu, corruit in iniquitate mea fortitudo mea et ossa mea fortitudo mea corrosa sunt.
Koch. XXXI, 26. Powinowaci do mnie przystąpić nie śmieją,
Buch. XXXI, 43. Horrent propinqui

Bibl. 11. Fui opprobrium... et pavor notis meis.

Koch. XXXI, 29. Jaki na śmieciach leży z domu wyrzucony
Wiotchy czyn, takem ja jest od ludzi wzgardzony.
Buch. XXXI, 47. Contemptior sum civibus,
Quam lamma testae fictilis.
Bibl. 13. fui sicut vas periens.
Koch. XXXI, 31. Ci mię jawnie sromocą, drudzy się zmawiają,
Którym kształtem o zdrowie przyprawić mię mają.
Buch. XXXI, 49. Me multitudo opprobriis
Coram lacessit asperis,
Vim machinatur in meam
Iurata mortem factio.
Bibl. 14. Quoniam audivi vituperationem multorum, pavorem undique in consultando eos pariter me, ad capiendum animam meam sunt machinati.
Koch. XXXII, 5. Dokądem tail swoich nieprawości,
Ledwiem mógł nosić swe mizerne kości,
A niewiadome sumienia szczypanie
Budziło we mnie jawne narzekanie.
Buch. XXXII, 9. Donec fovebam sub tacito sinu
Morbum, solutis lanquidis ossibus
Artus trahebam, luctificus dolor
Questum ciebat non patiens tegi.
Bibl. 1. Quoniam tacui, inveteraverunt ossa mea in rugitu meo omni die.
Koch. XXXII, 25. To były ku mnie boże mój łaskawy
Twe słowa . . .
Buch. XXXII, 34. ... tenebras pectoris auferam,
Inquis.
Bibl. 8. Intelligere faciam te...
Koch. XXXIII, 5. Przynieście mu nową pieśń, nową, niesłychaną,
Trąbcie mu w głośną trąbę miedzianą.
Buch. XXXIII, 9. Huic novos cantus meditemur: uni
Laeti clangite buccina.
Bibl. 3. Cantate ei canticum novum, benefacite modulando in jubilatione.
Koch. XXXIII, 15. Gdzie wieczór słońce gaśnie, gdzie wschodzi poranu,
Wszyscy niechaj się kłaniają panu.
Buch. XXXIII, 25. Hunc et occasus metuant et ortus,
Hunc unum Dominum colat
Quisquis extremos ubicunque fines
Terrae aut aequoris accolit.
Bibl. 8. Timeat a Domino omnis terra, ab eo paveant omnes habitatores orbis.
Koch. XXXIII, 31. Słaba nadzieja wojsko najwiętsze królowi.
Buch. XXXIII, 53. Sperat incassum numero tyrannus
Se tutum fore militum.
Bibl. 16. Non rex salvatur in multitudine roboris.
Koch. XXXIV, 1. Jakkolwiek szczęście ku mnie się postawi,

Bądź radości, bądź mię frasunku nabawi,
Panu ja dziękować będę ze wszytkiego,
W uściech moich ustać nie ma chwała jego.
Buch. XXXIV, 1. Seu laeta sors me foverit, seu tristior
Vexarit, omni tempore
Laudabo Dominum, semper illius meum
Os personabit laudibus.
Bibl. 2. Benedicam Domino in omni tempore, semper laus eius
in ore meo.
Koch. XXXIV, 15. W koło bogobojnych pański anioł stawi
Obóz niedobyty i ten je wybawi.
Buch. XXXIV, 19. Dominum timentum castra munit angelus
Demissus ad custodiam.
Bibl. 8. Angelus Domini circum timentes eum et eripit eos,
Koch. XXXV, 40. Jak przyjaciela przyjaciel żałuje,
Tak brata płacze brat, tak lamentuje
Syn po swej matce.
Buch. XXXV, 49. Sic sincerus amici amor
Sub cari interitum luget amiculi,
Sic fratrem gemuit unicum
Frater: sic pietas anxia filii
Maternum ad tumulum dolet.
Bibl. 14. ac si socius ac si frater mihi ambulabam tanquam
lugens matrem.
Koch. XXXV, 41. A oni się w mej pladze weselili
I schadzki o mnie tajemne czynili,
Chasza nikczemna.
Buch. XXXV, 59. Me fortuna gravi si tetigit manu
Concursant mala gaudia
Inter se celebrant, faex populi coit.
Bibl. 15. Et in claudicatione mea laetati sunt et congregaverunt
se super me percussi et non cognovi.
Koch. XXXV, 55. Niechaj radości żadnej nie używa
Zły człowiek, ani sobą pochutnywa,
Patrząc na mój żal.
Buch. XXXV, 71. Neu nutu ac oculis nocet
Exultetque meis hostis atrox malis.
Bibl. 18. Ne laetentur mihi inimici mei falso, odientes gratis
annuant oculo.
Koch. XXXVI, 13. Z twych rąk człowiek, z twych rąk zwierz
zdrowie mają swoje;
Nieprzepłacone panie! miłosierdzie twoje,
Jako ptak liche dziatki skrzydły swymi kryje,
Tak człowiek pod zasłoną łaski twojej żyje.
Buch. XXXVI, 23. Humana gens hinc haurit auram et spiritum
Nec pecudes curam praeteriere tuam...
Foetus sub alis volucris ut alit suis,
Praesidii fugimus spe mala cuncta tui.

Bibl. 8. hominem et animal servabis Domine, quam preciosa
misericordia tua Deus et filii hominum in umbra
alarum tuarum sperabunt.
Koch. XXXVII, 3. Bo ci lada w dzień tak upadną snadnie,
Jako za kosą trawa prędko padnie.
Buch. XXXVII, 7. Marcent comis arentibus,
Ut falce secta gramina.
Bibl. 2. Quoniam tanquam herba velociter succidentur.
Koch. XXXVII, 13. Jasna jest zorza, jasno słońce pała....
Buch. XXXVII, 21. Illustris aurorae ut iubar...
Bibl. 6. Et educet sicut lumen iustitiam eius.
Koch. XXXVII, 25. Potrwaj, a złego wnet nie będzie.
Buch. XXXVII, 37. Morare paulum et impium nusquam videbis.
Bibl. 10. Et adhuc paululum et non impius.
Koch. XXXVII, 31. A pan na niebie siedząc z niego szydzi,
Bo upad nad nim nieuchronny widzi.
Buch. XXXVII, 49. Haec cernit ex alto Deus
Minasque videt irritas,
Quippe imminentem vertici
Cladem scelesto prospicit.
Bibl. 13. Dominus ridebit ei, quia vidit, quod veniet dies eius.
Koch. XXXVIII, 30.... a nie daj mię moim
Nieprzyjaciołom w pośmiech.
Buch. XXXVIII, 47. Ne risus hosti sim superbo.
Bibl. 17. Ne forte laetentur mihi.
Koch. XXXIX, 5. Przeto gdy mię zły strofował,
Jam swój język tak hamował,
Że nie chcąc rzec słowa złego
Nie mówiłem i dobrego.
Buch. XXXIX, 5. Linguae observavi claustra fraeno, pertinax
Obmutui silentio,
Ac temere ne quid os mali profunderet,
Verbis bonis clausi exitum.
Bibl. 2. Obmutui silentio, tacui a bono.
Koch. XXXIX, 9. Ale żal mój zatajony,
Buch. XXXIX, 9. Vetitus egredi dolor,
Bibl. 3. Et dolor meus turbatus est.
Koch. XXXIX, 15. Racz mi kres dni mych objawić,
Kiedy przyjdzie świat zostawić.
Buch. XXXIX, 15..., Indica,
Quando evolabo liber hoc modestia
Fastidioso e carcere.
Bibl. 5. noscam, quanti nevi ego.
Koch. XXXIX, 17. Ty żywiesz czas nieprzeżyty,
A mój wiek jest w garści skryty.
Buch. XXXIX, 17. Tu clausa nullo saecla degis termino,
Bibl. 6. Tempus meum tamquam nihil coram te.
Koch. XXXIX, 30. Czego czekać, o mój boże,
Kto mię w nieszczęściu wspomoże?

Buch. XXXIX, 29. Quo me ego vertam, quis laboranti feret opem?
Bibl. 8. Et nunc quid expectavi domine, expectatio mea in te ipsa.
Koch. XXXIX, 37. Nieprzyjaciel mię strofował,
A jam język swój hamował.
Buch. XXXIX, 35. Hostis protervi lingua me quum turbidis
Proscinderet conviciis
Obmutui....
Bibl. 12. Obmutui, non aperiam os meum.
Koch. XXXIX, 45. Kogo prze grzech zafrasujesz,
Tak go niewidomie psujesz,
Jako szatę mól tajemny;
Błąd jest człowiek, błąd nikczemny.
Buch. XXXIX, 43. Te peresquente scelera poenis ilico
Vigor decorque defluit.
Tineis peresae more vestis, o homo,
Caduca res et futilis.
Bibl. 12. In increpationibus super iniquitatem corripuisti virum et liquescere fecisti ut tineam desiderium eius.
Koch. XL, 9. Niechaj się na mnie pańskim sądom przypatrują,
Którzy fortunie rząd przypisują
Wszystkich na świecie rzeczy, musząc sobą trwożyć
I swe nadzieje w panu położyć.
Buch. XL, 13. Haec cernant rapidae qui violentiae
Fati vel dubiis casibus imputant
Eventa, ac trepidi se domini in fidem
Dent, qui stellifero regnat in aethere.
Bibl. 3. videbunt multi et timebunt et sperabunt in Domino.
Koch. XLI, 1. Szczęśliwy, który ludzi upadłych ratuje,
Buch. XLI, I. Beatus ille, qui misertus pauperis
Fert rebus in duris opem,
Bibl. 1. Beatitudines inteligentis ad tenuem.
Koch. XLI, 9. Przetoż i ja okrutną chorobą złożony
Do ciebiem się uciekał, boże nieskończony.
Buch. XLI. 15. Quum me doloris vis acerbi affligeret,
Opem poposci te Deus.
Bibl. 4. Ego dixi...
Koch. XLI, 35. Niechaj bóg izraelski na wszytek świat słynie,
Póki kołem niemylnem dzień za nocą płynie.
Buch. XLI. 55. Unumque laudet, temporum donec vices
Luces et umbrae divident.
Bibl. 14. Benedictus Dominus Deus Izrael a saeculo et usque in saeculum Amen, Amen.
Koch. XLII, 1. Jako na puszczy prędkimi psy szczwana
Strumienia szuka łani zmordowana,
Buch. XLII, 1. Non cervus fluvios sic avet algidos
(Cervus turba canum quem premit) ut...

Bibl. 1. Quemadmodum cervus anhelabit super decursus aquarum,
Koch. XLIII, 1. Niewinność, panie, moję
Przyjmi w obronę swoję.
Buch. XLIII, 1. Vindex esto mihi Deus
Et patrocinio protege me tuo.
Bibl. 1. Iudica me Deus et litiga litem meam.
Koch. XLIV, 25. Jesteśmy jako owce na rzeź odłączone,
Buch. XLIV, 35. Pecus ut macello destinata exponimur,
Bibl. 12. Dabis nos ut pecus cibi.
Koch. XLIV, 50. Ciała siły pozbywszy leżą obalone,
Buch. XLIV, 77. Strataque tabescunt humi
Defecta membra viribus.
Bibl. 25. Adhaesit terrae venter noster.
Koch. XLV, 9. Przypasz do boku swój miecz uzłocony,
Cny bohaterze! miecz na wszytki strony
Sławny i zacny; z tym ty się rusz śmiele
I grom niechętne swe nieprzyjaciele;
Prawda i ludzkość twój wóz niech sprawuje,
A sprawiedliwość wodzami szafuje,
Za tych powodem, o królu cnotliwy,
Będziesz poczynał ręką swoją dziwy.
Buch. XLV, 10. Ergo armis invicte heros age, fortibus apta
Ensem humeris: ensem, per quem te gloria coelo
Aequat: et adversum fidens fer pectus in hostem,
Fraena tibi currus verum moderetur et aequum
Et quae praecipitem clementia temperat iram,
His ducibus tibi surget honos, tua dextera factis
Clara per ignotas fundet miracula terras.
Bibl. 4. Accinge te gladio tuo super femur, potens, tua gloria et decore tuo prosperare, equita super verbum veritatis et mansuetudinis iustitiae et docebit te terribilia dextera tua.
Koch. XLV, 35. Słuchaj mię zacna królewno, a moje
Życzliwe słowa włóż pod serce twoje.
Buch. XLV, 33. Tuque adeo regina audi et rem pectore conde
Bibl. 11. Audi filia et vide et inclina aurem tuam.
Koch. XLV, 41. Tobie bogąta Tyros o królowa!
Już dawno znaczne upominki chowa,
Lubo kto skarby lub kto hard dzielnością
Wszyscy przed tobą padną z uczciwością.
Buch. XLV, 41. . . . . et illa
Undarum regina Tyrus te murice et auro
Accumulans colet: et vicina per oppida late
Procumbent tibi suppliciter gazisque potentes
Aut opibus clari.
Bibl. 13. Et filia Sor in munere, facies tuas deprecabuntur divites populi.
Koch. XLV, 45. Perły a złoto a drogie kamienie
Ubior tej zacnej panny i odzienie,

Ale przy twarzy gaśnie ubior złoty,
A zaś urodę przeważają cnoty.
Buch XLV, 47. Tota decus, tota est gemnisque insignis et auro
Et facies cultum illustrat, facieque decora
Pulchrior est animus.
Bibl. 14. Tota inclyta filia regis itrinsecus ex recellaturis auri
vestimentum eius.
Koch. XLI, 53. Lecz i ty panno nie szukaj przyczyny
Łez niepotrzebnych, w rychle (da bóg) syny
Miasto rodziców oglądasz...
Buch. XLV, 55 Neu desiderio nimium tangare tuorum
Virgo, tibi dulcem patrisque et matris amorem...
Bibl. 17. Pro patribus tuis erunt filii tui.
Koch. XLVI. 13. Miasto, które pan miłuje
I przybytkiem swym mianuje
Rzeka odnogami swymi
Weseli przeźroczystymi.
Buch. XLVI, 13. Nam civitatem, cui Deus unice
Indulget aris et propriam suis
Dicavit, algenti pererrans
Lympha fugax hilarat liquore.
Bibl. 5. Fluminis rivi eius laetificabunt civitatem Dei, sanctum
habitaculum altissimi.
Koch. XLVI, 21. Niechaj się państwa mieszają,
Królowie wojska zbierają,
Niechaj ogień z nieba pada,
A ziemia się w głąb rozpada.
Buch. XLVI, 21. Gentes tumultus concitet impias
Et regna belli concutiat furor,
Flammis fremat coelum coruscis,
Terrificet labefacta tellus.
Bibl. 7. Sonuerunt gentes, mota sunt regna, dedit in voce sua
liquefacta est terra.
Koch. XLVI, 21. Sam co żywo, sam bywajcie,
A pańskie sprawy poznajcie,
Sprawy dziwne niesłychane....
Buch. XLVI, 29. Venite, adeste et cernite non prius
Audita, mira, incognita...
Bibl. 9. Ite, videte opera Domini.
Koch. XLVI, 37. Bystrość, mówi pan, hamujcie,
A ostrze się przypatrujcie.
Buch. XLVI, 37. Sedate motus mentis, ait Deus,
Measque vires noscite.
Bibl. 11. Scitote, quia ego Deus.
Koch. XLVI, 44. Bóg Abramów z nami wszędzie...
Buch. XLVI, 44. ...nostrae salutis
Praesidium, Deus Abrahami....
Bibl. 12. Elevatio nobis Deus Jahacob.
Koch. XLVII, 5. Ten niedobyte podał nam grody,

Buch. XLVII, 9. Qui bellicosa compulit
Parere nobis oppida,
Bibl. 4. Ducet populos subter nos.
Koch. XLVIII, 1. O panie, który nie masz nic równego sobie,
Słusznie oddawa chwałę Syon tobie,
Syon, kwiat gór wysokich, rozkosz świata wszego,
Boki północne, dwór króla wielkiego.
Buch. XLVIII, 1. Rector beate caelitum, cui nil viget
Simile aut secundum, caelitum
Beate rector, sancta iure te Sion
In astra tollit laudibus,
Sion opacam versa ad arcton, regia
Formosa regis optimi
Sion voluptas gentium, uberis soli
Arvis beatis accumbans.
Bibl. 1. Magnus Dominus et laudabilis valde in civitate Dei nostri, monte sanctitatis eius, Pulcher elimate, gaudium universae terrae, mons Sion latera Aquilonis, civitas regis magni.
Koch. XLVIII, 5. Miasto Jerozolimskie świadectwo dać może,
Żeś ty obrona pewna, wieczny Boże!
Buch. XLVIII, 9. Sensere Domini vindicis potentiam
Solymae superba moenia.
Bibl. 4. Deus in palatiis eius notus est ad elevationem.
Koch. XLVIII, 7. Możni bohaterowie sił twoich doznali,
Próżno się na twój wierny lud zbierali.
Buch. XLVIII, 11. Sensere numen, quum feroces viribus
Coiere reges copiis
Castrisque iunctis servitutem civibus
Tuis minati et vincula.
Bibl. 5. Quoniam ecce reges convenerunt, transierunt pariter.
Koch. XLVIII, 15. A tyś je tak rozproszył, jako nieujęty
Wiatr morzolotne roztrząsa okręty.
Buch. XLVIII, 19. Pavorque trepida sparsit attonitos fuga
Euri procella ut aequora
Verrens... trepidas carinas dissipat.
Bibl. 8. In vento orientali conteres naves Tharsis.
Koch. XLVIII, 21. Ciebie my w swych uciskach, panie nasz, wzywamy
I twe ołtarze święte obłapiamy.
Buch. XLVIII, 29. O sancte rerum genitor, in rebus malis
Tuam advocamus dexteram,
Tuas ad aras supplices advolvimur.
Bibl. 10. Cogitavimus, Deus, misericordiam tuam in interiori templi tui.
Koch. XLIX, 1. Słuchaj co żywo! wszytki ziemski kraje
Nakłońcie uszu, kędy dzień wstaje
I kędy gaśnie i którym słoneczny
Promień dojmuje i którym mróz wieczny.

Słuchaj mię, bądź kto między podłym gminem,
Bądź się kto pisze bohaterskim synem,
Słuchaj chudzino! i ty słuchaj, komu
Pieniądze leżą nieprzebrane w domu,
Zdrojów zakrytej mądrości dobędę....

Buch. XLIX, 1. Audite gentes: ortus et occidens
Advertite aures et medio dies
Quos torret axe et qui vitreum solum
Ponti nivali finditis orbita,
Audite sive ignotus et infima
De plebe pauper, sive opibus potens
Multaque fulges plebe clientium
Aurique gazis ditibus incubas,
Fontes recludam iam sapientiae...

Bibl. 1. Audite hoc omnes populi, auscultate omnes habitatores orbis etiam filii hominis etiam filii viri, pariter dives et indigus. Os meum loquetur sapientias.

Koch. XLIX, 29. Pałace wielkim kosztem wystawiają,
Budownym zamkom swe imiona dają.

Buch. XLIX, 13. Villae superbae delicias breves
Luxuque structas regifico domos
Linquunt.

Bibl. 12. tabernacula eorum in generatione in generationem.

Koch. XLIX, 49. Używa wczasów, żądzom swym folguje,
A tenże żywot i drugim cukruje.

Buch. XLIX, 65. Dum commeantis pectora spiritus
Haustu calescunt, perfruitur bonis
Seseque curat molliter et monet
Omnes eundem pergere tramitem.

Bibl. 19. Quoniam animae suae in vitis suis benedicet et laudabunt te, si bene feceris tibi.

Koch. L, 1. Bóg wieczny, który wszytkim rozkazuje
Ziemskim tyranom, mówić się gotuje,
Pozowie ziemię od wschodniej granice
Aż do słonecznej późnej łożnice.

Buch. L, 1. Qui fraenat aequis legibus arbiter
Superba regum colla minacium,
Vocabit in ius orbem ab ortu
Solis ad hesperium cubile.

Bibl. 1. Fortis Deus Dominus locutus est et advocavit terram ab ortu solis usque ad ingressum eius.

Koch. L, 16. Bo gdzie ten sądzi, wątpić nie trzeba.

Buch. L, 24. Ne dubita, Deus ipse iudex.

Bibl. 6. Quod iudex Deus ipse.

Koch. L, 17. Słuchaj potomstwo onego Izraela,
Któremu łaska i chęć moja z wiela
Wieków nie tajna, ani potrzebujesz
Świadectwa na to, jeśli się czujesz.

Buch. L, 25. Audi Abrahami progenies boni

Peculiaris gens mihi: te voco
Testem benignitatis in te
Perpetuae et solidi favoris.
Bibl. 7. Audi populus mi et loquar Israel et testificari faciam in te, Deus, Deus ego tuus.
Koch. L, 43. Jako ty wspomnieć pańskie śmiesz umowy,
Jako w plugawe śmiesz brać usta swoje
Najświętobliwsze przymierze moje?...
49. ... zakon śmiech prawy,
Buch. L, 54. Qua fronte leges tu recitas meas
Et ore sanctum impurus audes
Sacrilego memorare foedus...
60. Tecum animo mea verba rides.
Bibl. 16. Quid tibi ad narrandum statuta mea et assumas pactum meum super ore tuo... et proiecisti verba mea post te...
Koch. L, 59. Źleś mię zrozumiał, obliczęć się z tobą
I ujżrysz w rychle swój grzech przed sobą.
Buch. L, 71. Ne crede, tecum expostulabo,
Ante oculos tua facta canam.
Bibl. 21. Arguam te et ordinabo in oculis tuis.
Koch. LI, 15. Ześli mi poselstwo wesołe a kości...
Buch. LI, 33. Si bonus laetum placidusque mittas
Nuntium...
Bibl. 10. Audire facies me gaudium et laetitiam.
Koch. LI, 26. Będę złym na przykład jawnie wystawiony,
Buch. LI, 53. Tum meo exemplo moniti scelesti,
Bibl. 15. Docebo praevaricatores tuas vias.
Koch. LII, 11. A cokolwiek ludzi gubi,
To samo twe ucho lubi.
Buch. LII, 11. Dolisque pestilentibus
Libenter aurem commodas.
Bibl. 6. Dilexisti omnia verba devorationis, lingua dolosa.
Koch. LII, 13. Przeto cię też Bóg na ziemi
Nie ścierpi między żywymi,
Ale cię i z domem twoim
Wykorzeni w gniewie swoim.
Buch. LII, 13. Ergo Deus te conteret
Hominumque contubernio
Eliminabit ac domum
Evertet omnem funditus.
Bibl. 7. Etiam Deus destruet te, in aeternum conteret te et abradet te e tabernaculo et eradicabit e terra videntium.
Koch. LIII, 25. Gdzieś to ta pożądna zorza
Wyniknęła rychło z morza,
Buch. LIII, 35. En unquam eoo lucifer salutifer
Ab axe promet hunc diem.
Bibl. 7. Quis dabit ex Sion salutes Izrael.
Koch. LIV, 9. Obróć wszytko złe na nie, w też co na mnie doły

Kopali, wpraw o panie! nieprzyjacioły.
Buch. LIV, 17. Suis peribit artibus
Scelesta fraus et incident
In ipsa coeci retia,
Quae clam mihi tetenderant.
Bibl. 7. Reddet malum inimicis meis in veritate tua succide illos.
Koch. LV, 13. Zamieszaj wieczny panie ich rady złośliwe,
Buch. LV, 25. O Deus linguas male perde pravas,
Bibl. 9. Degluti Domine... linguam eorum.
Koch. LV, 21. By mię był nieprzyjaciel jawny mój szacował.
Buch. LV, 37. Si palam saevos inimicus enses
Stringeret.
Bibl. 13. Quia non inimicus probris afficiet me.
Koch. LV, 35. A ty panie wysłuchasz i obronisz snadnie,
Choć na mię nagle wojsko nawiętsze przypadnie.
Buch. LV, 34. ... mihi nam superbis
viribus fretus numeroque saevus
Imminet hostis.
Bibl. 19. Redimet in pace animam meam a conflictu in me, quoniam in multis fuerunt mecum.
Koch. LVI, 1. Zmiłuj się nademną Boże litościwy,
Buch. LVI, 1. Orbis creator me bonus adspice,
Bibl. 2. Miserere mei Deus.
Koch. LVI, 13. Co wyrzekę, wszytko opak wywracają,
By mi jedno szkodzić, na to pieczą mają,
Schadzki o mnie czynią, radzą, naprawują,
Gdzie się jedno ruszę, wszędy mię szlakują.
Buch. LVI, 17. Calumniantur, quae loquor omnia
Pravaque carpunt facta libidine,
Huc conferunt omnem laborem, ut
Exitium mihi moliantur
Coetusque cogunt et capiti meo
Qua fraude, qua vi iugiter imminent,
Vestigia observant nec horam
Insidiis vacuam relinquunt.
Bibl. 6. Tota die verba mea dolore afficient; super me omnes cogitationes in malum, commorabuntur, abscondent se ipsi, vestigia mea observabunt, ut expectaverunt animam meam.
Koch. LVI, 17. I nie weźmie złość ich pomsty?
Buch. LVI, 25. Impune tantam nequitiam ferent?
Bibl. 8. Super iniquitatem evasio eis?
Koch. LVI, 19. Masz ty policzone uciekania moje,
A łzy oczu moich wiadro chowa twoje.
Buch. LVI, 29. Meae labores tu numeras fugae,
Urna repostas tu lacrymas meas
Servas.
Bibl. 9. Motionem meam numerasti, tu pone lachrymam meam in utre tuo.

Koch. LVII, 9. Mieszkam nie między ludźmi, ale lwy srogimi,
Między zwierzęty mieszkam okrutnymi,
Których język szkodliwiej miecza siecze, których
Zęby oszczepów sroższe i strzał prędkopiórych.
Buch. LVII, 13. Inter enim saevos habito feritate leones,
Flammam vomentes versor inter belluas,
Lingua quibus saevo proscindit acutius ense
Dentes sagittis lanceaeque cuspide.
Bibl. 5. Anima mea in medio leonum iacebo ardentes, filios hominum dentes eorum lamea et sagittae et lingua eorum gladius acutus.
Koch. LVII, 14. . . . a światu wszytkiemu
Okaż swoją wielmożność.
Buch. LVII, 18. Ostende terris gloriae iubar tuae.
Bibl. 6. Evalta te super celos Deus, super omnem terram gloriam tuam.
Koch. LVIII, 13. Ty sam wszeteczne potłucz gęby panie!
Aż w nich żadnego zęba nie zostanie.
Buch. LVIII, 17. Confringe malos, o Deus, impudens
Os comminutis contere dentibus.
Bibl. 7. Deus contere dentes eorum in ore ipsorum.
Koch. LVIII, 15. Ty sam łakome i sprośne paszczęki
Nienasyconym lwom zatkaj na wieki.
Buch. LVIII, 19. Et rictibus saevis hiantes
Hos inhibe catulos leonum.
Bibl. 8. Molas leunculorum destrue Domine.
Koch. LVIII, 21. Pierwej niż w ciernie latorosłki nowe,
Albo wyrosną w gałęzi głogowe,
Niech je surowo i z korzeniem żywym
Wicher wykręci duchem popędliwym.
Buch. LVIII, 29. Florentis aevi in limine, turbinis
Vis atra tollit progeniem prius,
Quam surculus spinas tenellus
Exerat et stimulis acutis
Foecundo late brachia porrigat.
Bibl. 10 Antequam intelligant spinae vestrae rhamnum, sic viventem sic ira turbine rapiet eum.
Koch. LIX, 10. Pokarz jawnie przewrotne złe ludzie, żadnemu
Nie cierp, . . .
Buch. LIX, 17. Exurge poenis impias
Compesce gentes, perfidis
Neu parce.
Bibl. 6. Ne querearis omnium praevaricatorum iniquitatis.
Koch. LIX, 23. . . . ale je zraź swymi
Rękoma i po wszytkiej rozprosz błędne ziemi.
Buch. LIX, 45. Sed error illos dissipet
Vagos per orbis ultimas
Oras.

Bibl. 10. Commove eos in fortitudine tua et demitte eos.
Koch. LIX, 31. Ale będąć krzyżować chleba upraszając
Niedawno, a pójdą spać brzucho głodne mając.
Buch. LIX, 59. Passim vagati pauperem
Victum ut parent, sub vesperum
Serum petant cubilia
Victus egentes pauperis.
Bibl. 16. Ipsi vagabuntur ad vescendum, si non saturati fuerint et murmurabunt.
Koch. LIX, 33. A ja twoję moc będę i dobroć wyznawał,
Buch. LIX, 65. Ego interim Deum canam
Fortem bonumque...
Bibl. 17. Et ego cantabo fortitudinem tuam et praedicabo... misericordiam tuam.
Koch. LX, 1. Rozprószyłeś nas boże, boże niezmierzony,
Skaziłeś nas naszymi grzechy obrażony,
Zmiłuj się kiedy, a gniew porzuciwszy
Nawróć się do nas tęskliwych życzliwszy.
Buch. LX, 1. Sancte parens, nostris vitiis offensus, abactos
Pressosque duris dissipasti nos malis,
Placatus mitisque veni, iamque immemor irae
Salutis auctor ad tuos revertere.
Bibl. 3. Deus elongasti nos, rupisti nos, exacerbatus es, reverteris ad nos.
Koch. LX, 23. Nikt oprócz ciebie, którego dziś znamy
Gniew na się, ani wodzem swych wojsk mamy[1]).
Buch. LX, 27.... nec in arma ruentes
Nostros praeibas dux ut ante exercitus.
Bibl. 12. Et non egredieris Deus in exercitibus nostris.
Koch. LXI, 5. Postaw mię na niedostąpionej skale,
Gdziebych się już mógł nie bać żadnej trwogi.
Buch. LXI, 5, Me siste rupis culmine in arduo
Procul periclis...
Bibl. 4. In petram exaltabitur a me, deduces me.
Koch. LXI, 17. Tam wolen będąc od wszelkich trudności,
Buch. LXI, 21. Ac tum periclis liber ab asperis,
Bibl. niema odpowiedniego zdania.
Koch. LXIII, 3. Pragnie cię dusza, pragnie ciało moje,
Jako dżdża ziemia w srogie letnie znoje,
Acz mieszkam między piaski niepłodnymi...
Buch. LXIII, 3. Te mens anhelat, membra sitiunt languida,
Terra velut pluvias avida quaerit aquas,
Quamvis arenas aridas aestu colam.
Bibl. 2. Sitivit te anima mea, appetiit ad te caro mea, in terra siccitate et anhelante absque aquis.
Koch. LXIII, 13. Żaden tak ciału pokarm nie smakuje,

[1]) Porów. Koch. CVIII, 28.

Jaką uprzejma dusza rozkosz czuje,
Gdy pana chwali, ciebie ja i w nocy
I rano wielbię świadom twej pomocy.
Buch. LXIII, 15. Nec victus aeque recreat corpus, tua
Excitat ut mentem laus celebrata meam,
Tu nocte carmen, mane tu carmen mihi es.
Bibl. 6. Sicut adipe et pinguetudine saturabitur anima mea et labiis praeconiorum laudabit os meum, recordatus sum tui super stratis meis in custodiis meditabor in te.
Koch. LXV, 2. Chwała w Syonie wdzięczna czeka ciebie,
Buch. LXV, 1. Te manent laudes deus iu Sione,
Bibl. 2. Tibi silentium laus Deus in Sione.
Koch. LXV, 5. Do ciebie, który prośbami ludzkimi
Nie gardzisz, przyjdą wszyscy, co po ziemi
Okrągłej chodzą, uczestnicy wiecznych
Darów słonecznych.
Teraz (niestetyż) dawne nasze złości
Nas dolegają...
Buch. LXV, 5. Quique tam praesens tibi supplicantum
Exitus votis tribuas secundos,
Te petent gentes sub utroque mundi
Axe iacentes.
Nostra nunc iustis scelerata facta
Nos premunt poenis...
Bibl. 2. Audiens orationem, usque ad te omnis caro venient, verba iniquitatum praevaluerunt mihi.
Koch. LXV, 13. Szczęśliwy, kto się upodobał tobie
I kogoś obrał przyjacielem sobie,
Aby przebywał w twoim domu świętym
Człowiekiem wziętym.
Buch. LXV, 13. O quater, plusquam quater o beatos,
Quos leges, lectos facies amicos,
Ut colant puri tibi dedicati
Atria templi.
Bibl. 5. Felicitates eliges et appropinquare facies, habitabit atria tua.
Koch. LXV, 26. . . . ty morze szalone
I ludzkie burdy krócisz, mieniąc boje
w lube pokoje.
Buch. LXI, 33. Tu maris nigris agitata ventis
Terga componis, cohibes rebelles
Gentium motus, placidaqua mutas
Pace tumultus.
Bibl. 2. Compescens sonitum marium, sonitum fluctuum eorum et turbam gentium.
Koch. LXV, 37. Ty nocną rosę na suche zagony
Spuszczasz.

Buch. LXV, 53. Rore tu leni sola contumacis
Maceras terrae.
Bibl. 11. In imbribus liquefacies eam, germini eius benedices.
Koch. LXVI, 1. Wszytka ziemia wszytki kraje
I gdzie jasne słońce wstaje
I gdzie w bystre szumne morze
Zapadają późne zorze....
Buch. LXVI, 1. Incolae terrarum ab ortu
Solis ultimum ad cubile.
Bibl. 2. Iubilate Deo omnis terra.
Koch. LXVI, 33. Ten nas z swej dobroci żywej
Odjął śmierci ukwapliwej.
Buch. LXVI, 40. Morte liberavit unus
Nos propinqua.
Bibl. 9. Ponens animam nostram in vitam.
Koch. LXVII, 5. Tobie, panie! wszytek świat niechaj chwałę daje,
Buch. LXVII, 9. Ut tuas laudes populi per omnes
Praedicent terras.
Bibl. 4. Confiteantur tibi populi Deus.
Koch. LXVIII, 1. O który światem władasz i królujesz wiecznie!
Buch. LXVIII, 1. O qui perpetuis orbem moderaris habenis!
Bibl. 2. Exurgat Deus...
Koch. LXVIII, 13. Ten na niebie mieszkając okiem litościwym
Patrza na ludzkie troski, sierotom teskliwym...
Buch. LXVIII, 14. Qui celsi e vertice mundi
Respicis humanas curas...
Bibl. 2. niema odpowiedniego zdania,
Koch. LVIII, 16. Ten niepłodnym potomstwo daje, ten okowy
Ciężkie z więźniów zejmuje...
Buch. LXVIII, 17... qui prole beata
Steriles solare hymenaeos,
Compedibus vinctos solvis.
Bibl. 7. Deus faciens habitare unicos in domo educens vinctos
in compedibus.
Koch. LXVIII, 23. Aleś pogodnym deszczem swój grunt polubiony
Napoił i ochłodził zamarłe zagony.
Buch. LXVIII, 27. Arva sibi selecta bonus rigat imbre benigno...
Bibl. 10. Pluviam munificentiarum elevare fecisti Deus.
Koch. LXVIII, 27. Za twym zdarzeniem mają co śpiewać uczciwe
Panienki, wysławiając rycerstwo cnotliwe;
Pierzchnęli wielowładni królowie, pierzchnęli,
A nieznaczni bogatą korzyść osiągnęli,
Byście wy między garncy w szczerych sadzach spali,
Przedsię wy swoją krasą będziecie równali
Z gołębiem naśliczniejszym, od którego szyje
Malowanej to srebrny, to złoty blask bije.
Buch. LXVIII, 33. . . . laetum celebrare triumphum.
Teneris dabit ille puellis
. . . . reges

Numeroso milite freti
Terga dabunt, latebrasque petent, spoliisque fruetur
Imbellis turba relictis,
Vestra licet somno sternantur corpore nigrae
Inter fulginis ollas,
Illa tamen vincent nitidam candore columbam
Rutilae cervicis honore
Quae nunc argentum nitidum, nunc lumina blandi,
Radiantis provocat auri.

Bibl. 12. Dominus dabit sermonem, annunciatricum exercitus multos, reges exercituum fugiebant fugiebant et habitatio domus dividebant spolium si accubueritis inter tripodes, pennae columbae in argento et alae eius in flavo auro.

Koch. LXVIII, 81. Królestwa świata tego! pana wysławiajcie,
Panu chwałę powinną i wdzięczny psalm dajcie,
Panu z wieków na niebie przebywającemu,
Ten swym głosem jest straszny stworzeniu każdemu.

Buch. LXVIII, 111. Regna hominum celebrate Deum: date carmina regi,
Qui templa gubernat olympi
Aeterna aeternus: cuius mortalia cuncta
Vocem tremefacta pavescunt.

Bibl. 34. Regna terrae cantate Domino Selah, equitanti in coelis coelorum quondam; en dabit in voce sua vocem fortitudinis.

Koch. LXIX, 19. A ja cierpieć nie mogę, kiedy lud przeklęty
Lekce uważa twój zakon święty.

Buch. LXIX, 19. Uror et ira coquit penitus praecordia, leges
Tuosque ritus impii quum negligunt.

Bibl. 10. Quoniam zelus domus tuae comedit me.

Koch. LXIX, 21. Twój pośmiech, twoja wzgarda na mię się wracają,
Mnie serce trapią, mnie zapalają.

Buch. LXIX, 21. In tua quae iactant probra et convicia, sacra
In me recurrunt corque vulnerant meum.

Bibl. 10. Et probia exprobrantium tibi ceciderunt sub me.

Koch. LXIX, 29. W tym frasunku ja przedsię garnę się do ciebie...

Buch. LXIX, 29. Interea curis, genitor, confectus acerbis
Ad te recurro.

Bibl. 14. Et ego orationem meam ad te Domine.

Koch. LXIX. 39. Przybądź duszy na ratunek, aby niezmiękczony
Mój nieprzyjaciel był zawstydzony.

Buch. LXIX, 41. Mitis ades, serva hanc animam, ut pudor obruat hostes.

Bibl. 19. Appropinqua ad animam meam, redime eam, propter inimicos meos redime me.

Koch. LXXI, 27. A ja więc prożen strachu i w myśli bezpieczny

Tobie nową pieśń zacznę, o mój boże wieczny!
Wyznam cię w obietnicach twoich nieomylnym,
Buch. LXXI, 37. Liber periclis, carmine te novo
Pangam tenacem polliciti.
Bibl. 15. et adiciam super omnem laudem tuam, os meum narrabit iustitiam tuam.
Koch. LXII, 17. Zakwitnie cnota, pokój się zrodzi,
Któremu żaden bój nie przeszkodzi,
Aby nie miał trwać, póki krąg wdzięczny
I rość i niknąć będzie miesięczny.
Buch. LXXII, 25. Floreat, rerum hoc moderante habenas
Ius, bonae paces vigeant, perenni
Luna dum cursu rediens novabit
Menstrua vultus.
Bibl. 4. Florebit in diebus eius iustus et multitudo pacis, usque ad non lunam.
Koch. LXXII, 45. Z garści ziarn taki urodzaj wstanie,
Że jaki z cedrów szum na Libanie,
Taki chrzęst kłosów po górach wszędzie
I po nizinach obfitych będzie.
Buch. LXXII, 57. Per feros montes segetem refundat
Terra tam densis crepitans aristis,
Quam gravi cedros Libani flagellant
Murmure venti.
Bibl. 16. In terra in capite montium perstrepet sicut Lebanon fructus eius.
Koch. LXXII, 49. Po wsiach, po mieściech kwitnącej młodzi
Taki dostatek jego wiek zrodzi,
Jaka na przyściu wiosny przyjemnej.
Trawy więc bywa obfitość ziemnej.
Buch. LXXII, 61. Augeat prolem numero carentem
Per vias urbis bona pax beatae,
Laeta ceu campis riguis per imbrem
Gramina surgunt.
Bibl. 17. Et florebunt a civitate sicut herba terrae.
Koch. LXXIII, 37. Niepewne skarby posiedli na ziemi,
Bo skoro zabrzmi twa pomsta nad nimi,
I pan i państwo znikną w ocemgnieniu.
Buch. LXXIII, 66. . . . quam stabiles parum
Opes tenerent . . . .
Procella vindex ut sonuit tuae
Irae fugaces cum domino suo
Evanuerunt divitiae...
Bibl. 18. Cadere fecisti eos in desolationes, quomodo fuerunt in desolationem fere subito? defecerunt consumpti sunt a terroribus.
Koch. LXXIV, 1. Także nas już na wieki, boże, nasz opuścisz
I srogim wilkom drapać stado swe dopuścisz.
Buch. LXXIV, 1. Cur nos relinquis penitus, o rerum parens,

Hostique dedis impio,
Lupis vorandum cur gregem pastor tuam
Ira obstinata deseris.
Bibl. 1. Ut quid Deus elongasti te in finem, fumabit nasus tuus in pecus pascuae tuae.
Koch. LXXIV, 7. Powstań kiedy a rozgrom swe nieprzyjaciele,
Buch. LXXIV, 11. Tandem resurge et hostium superbiam
Compesce.
Bibl. 4. Leva pedes tuos ad desolationes perpetuitatis.
Koch. LXXIV, 13. Ściany padną, ziemia grzmi, jako kiedy walą
W lesie surowe dęby, twardą, ostrą stalą.
Buch. LXXIV, 21. Quales sub altis murmurant quercus iugis
Caesae bipenni quum ruunt,
Demoliuntur malleis et vectibus
Caelata templi limina.
Bibl. 6. Cognoscetur velut adducens in sublime in perplexitate ligni secures.
Koch. LXXIV, 23. Czemu tak długo kurczysz możną rękę swoję,
Podnieś wżdam kiedy wzgórę, podnieś prawą twoję.
Buch. LXXIV, 39. Cur ociosus retrahis manum? exere
Tandem potentem dexteram.
Bibl. 11. Ut quid reduces manum tuam et dexteram tuam.
Koch. LXXIV, 35. Tyś morze z ziemię spoił i mocnie ustawił,
Buch. LXXIV, 60 Terrasque cingis fluctibus,
Bibl. 17. Tu statuisti omnes terminos terrae.
Koch. LXXV, 5. Kiedy się skończą zamierzone lata,
(Pan powiada), przyjdę sądzić świata;
Tam płacić będę dobrze cnotliwemu,
Źle nieprawemu.
Buch. LXXV, 5. Quum, plenis venient tempora saeculis,
Cogam, inquit Dominus, concilium meum,
Iustis suppliciis prosequar impios,
Iustis muneribus pios.
Bibl. 4. Cum accepero tempus statutum, ego rectitudines iudicabo.
Koch. LXXV, 21. Bóg panem świata i sam wszytkim włada,
Hardego z miejsca wysokiego zbada
A niewolnika posadzi w koronie,
Na złotym tronie.
Buch. LXXV, 25. Unus rex hominum res hominum suo
Versans arbitrio praecipitem trahit
Illum de solio, plebis ab infimae
Hunc faece ad solium erigit.
Bibl. 8. Quoniam Deus iudicans hunc humiliabit et hunc exaltabit.
Koch. LXXVI, 9. Zasnęli w sen twardy, nieocknony,
Buch. LXXVI, 17. . . . aut ferreo
Somno gravati condidere lumina,
Bibl. 6. Dormitaverunt somnium suum.
Koch. LXXVII, 2. A on w uszy swe przyjmie mój głos płaczliwy.
Buch. LXXVII, 3. Nam lenis ac placatus aurem

Das facilem miseris querelis.
Bibl. 2. et auscultando ad me (Vulg. et intendit mihi)
Koch. LXXVII, 5. Dusza natenczas ani się cieszyć dała,
Ale do pana tylko z płaczem wzdychała.
Buch. LXXVII, 12. . . . Animusque solum
Intentus in te cum lacrimis preces
Miscens fremebat.
Bibl. 4. Renuit consolari anima mea, recordabor Dei et tumultuabor.
Koch. LXXVIII, 3. Dziwne gadki wam powiem, dziwne przypowieści,
Lecz jako dziwne, tak też i prawdziwe wieści.
Buch. LXXVIII, 3. Mira canam, sed vera canam.
Bibl. 2. Aperiam in parabola os meum, scaturiam aenigmata a quondam.
Koch. LXXVIII, 17. Synowie Efraimowi, męże doświadczeni
I łukiem nieomylnym władać nauczeni
W potrzebie tył podali, czemu?
Buch. LXXVIII, 20. Cur soboles Efraemi docta sagittis
Figere vel iaculo quamvis distantia certo
Terga dedit pene ante tubas?
Bibl. 10. Filii Ephraim, armati, iacientes arcu, verterunt se in die conflictus.
Koch. LXXVIII, 31. . . . a niehamownemu
Pożądając pokarmu brzuchowi swojemu,
Buch. LXXVIII, 36. . . . et ventris stimulante voracis
Ingluvie, petiere cibos.
Bibl. 18. et tentaverunt Deum in corde suo, petendo cibum animae suae.
Koch. LXXVIII, 57. Więc też w rozlicznych troskach strawili swe lata
I przed czasem nędznego dokonali świata
Przygodami, nieszczęściem dziwnym utrapieni,
A prawie widomymi plagami dotknieni,
Dopiero niebożęta....
Buch. LXXVIII, 64. . . . Pater ergo procaces
Casibus assiduis fregitque, et robore fracto
Ante diem tremulae succidit fila senectae
Vix tandem morbis vexati erroribus acti
Omnibus exhausti prope cladibus omnium egeni...
Bibl. 34. Et consumpsit in vanitate dies eorum et annos eorum in terrore, si occidebat eos, quaerebant.
Koch. LXXVIII, 77. Nie pomnieli, jako pan dziwnie je wybawił
I połamawszy pęta na swobodzie stawił.
Buch. LXXVIII, 84. Scilicet obliti benefacta priora, salutem
Acceptam, et duri nuper iuga dempta tyranni,
Bibl. 42. Non recordati sunt manus eius et diei, qua redemit eos de angustia.
Koch. LXXIX, 4. Miasto z gruntu wywrócili,

Buch. LXXIX, 5. Soloqne stratam funditus Solymam suae....
Bibl. 2. Posuerunt Ierusalaim in acervos.
Koch. LXXX, 8. Okaż swą twarz, a wszytko nam się po myśli stanie,
Buch. LXXX. 9. Tu nos si placido lumine videris
Cedent continuo cetera prospere.
Bibl. 4. et illustro facies tuas et servabimur.
Podobnie w tym samym psalmie Koch. w. 16. Buch. 20. Bibl. 8.
Koch. LXXXI, 39. W rychle bych był ich wszytki okrócił
Przeciwniki i obrócił
Rękę swoją na sprośne pogany.
Buch. LXXXI, 41. Namque humiles illis subito fraetosque dedissem
Hostes meamque dexteram
Vertissem in gentes, quae recta odere, profanas.
Bibl. 15. Quasi parum inimicos eorum humiliassem, et super hostes eorum vertissem manum meam.
Koch. LXXXII, 1. Królowie sądzą poddane,
A króle koronowane
Sędzia wiekuisty sądzi.
Buch. LXXXII, 1. Regum timendorum in proprios greges
Reges in ipsos imperium est Jovae.
Bibl. 1. Deus stans in coetu fortis, in interiori divorum iudicabit.
Koch. LXXXII, 5. Długoż (powiada) złośliwy
Wasz będzie znał sąd życzliwy?
Buch. LXXXII, 5. Num fraudulentes semper et impios
(Inquit) dolosa lance fovebitis?
Bibl. 2. Usquequo iudicabitis iniquitatem et facies impiorum suscipietis?
Koch. LXXXII, 13. Próżno radzę, nie słuchają,
Ani mego głosu znają.
Buch. LXXXII, 13. Frustra monemus, lumina caecitas
Errorque mentes obsidet.
Bibl. 5. Nesciverunt neque intellexerunt...
Koch. LXXXII, 23. Jedno to u niej [śmierci]: gburowie
I jedwabni tyranowie.
Buch. LXXXII, 23. . . . et pari
Ignabili cum plebe fato
Purpureos rapiet (mors) tyrannos.
Bibl. 7. Vere sicut homo moriemini et sicut unus principum cadetis.
Koch. LXXXIII, 3. Nieprzyjaciele twoi hardzi wznoszą rogi,
Buch. LXXXIII, 3. Ecce fremunt hostes circum... cristas erigunt,
Bibl. 3. et odio habentes extulerunt caput.
Koch. LXXXIV, 1. Boże nasz, u którego wszytkie w ręku boje,
Buch. LXXXIV, 1. O rex armipotens, qui creperos tuo
Bellorum arbitrio dividis exitus.

Bibl. 2. Quam dilecta tabernacula tua, Domine exercituum.
Koch. LXXXIV, 11. (Szczęśliwi) . . . co w tobie swą moc
położyli,
Buch. LXXXIV, 14. . . . qui penitus suam
in te spem posuerunt,
Felices.
Bibl. 6. Beatitudines hominis, fortitudo ei in te.
Koch. LXXXIV, 23. Wolę wrot domu twego strzec,
Buch. LXXXIV, 33. Sim custos potius liminis in tuo templo,
Bibl. 11. Elegi esse in limine in domo Dei mei.
Koch. LXXXVI, 29. Tyś ani wiekiem okreszony,
Ani w swej mocy zamierzony,
Buch. LXXXVI, 25. Solus neu aevi termino
Inclusus aut potentiae.
Bibl. 11. Quoniam magnus tu et faciens mirabilia.
Koch. LXXXVII, 21. Wszyscy poetowie,
Wszyscy muzykowie
Sławić cię będą; jeśli w głowie mojej
Też co takiego, wszytko ku czci twojej.
Buch. LXXXVII, 19. Tum vox Sionem carminum, tum vox
lyrae
Canent Sionem et tibiae
Et nostra siquid audiendum vox sonet
Laudem Sionis vox canet.
Bibl. 7. Et cantores et tibicines, omnes fontes mei in te.
Koch. LXXXVIII, 6. Żywot już widzi prawie swe mary,
Ciało zgoła już martwe, sił nie czuję w sobie,
Myśl moja wszytka tylko o grobie.
Buch. LXXXVIII, 6. Funereas spectat languida vita faces,
Membra vigor liquit, mors unguibus imminet atris
De tumulo tantum iam mihi cura mea est.
Bibl. 4. Et vitae meae ad sepulchrum pertigerunt, reputatus sum
cum descendentibus cisternam, fui sicut vir non fortitudo inter mortuos liber.
Koch. LXXXVIII. 17. Siedzę jako w okowach, wyjścia nie
najduję,
Buch. LXXXVIII, 19. . . . iaceo seu compede vinctus,
Bibl. 10. Clausus et non egrediar.
Koch. LXXXVIII, 29. Boże mój! przecz odrzucasz smętną
duszę moją
I twarz odemnie odwracasz swoję,
Troski mię z lat namłodszych moich naśladują.
Buch. LXXXVIII, 33. Sancte parens, animae auxilium cur
sabtrahis aegrae
Cur surda miseras respuis aure preces?
Me dolor et primis labor anxius urit ab annis.
Bibl. 15. Utquid Domine elongabis animam meam, abscondes
facies tuas a me, afflictus ego et moribundus ab adolescentia.

Koch. LXXXIX, 3. A pierwej świat (rzecz pewna) w niwecz
sie obróci,
Niźli się pańskie twoje słowo nazad wróci.
Buch. LXXXIX, 4. . . . citius quoque sidera credam
In chaos antiquum lapso se condere mundo,
Irrita quam sacri credam fore faedera pacti.
Bibl. 4. Quoniam dixi, saeculum misericordia aedificabitur, coelis firmabis veritatem tuam in eis.
Koch. LXXXIX, 7. Póki morza i ziemie, póki nieba stawać,
Plemię niema i jego stolica ustawać.
Buch. LXXXIX, 8. Dum mare, dum tellus staret, dum sidera
coeli,
Davidici generis mansuram in saecula prolem.
Bibl. 4. Usque in saeculum stabiliam semen tuum.
Koch. LXXXIX, 11. Kto na ziemi porówna z tobą, kto na
niebie?
Wszytki rzesze niebieskie lękają się ciebie,
Wszytcy mocarze ziemscy tobie biją czołem.
Buch. LXXXIX, 14. Quem terra tibi, quem conferet aether,
Magne parens? quem siderei tremit omnis olympi
Coetus et attoniti submissa mente tyranni.
Bibl. 7. Quoniam quis in aethere aequabitur Domino, assimilabitur Domino in filiis Deorum. Deus formidandus in secreto sanctorum multo et terribilis super omnes circuitus eius.
Koch. LXXXIX, 15. Ty pychę morską krócisz, ty nieujeżdżone
Wały jego hamujesz pod niebo wzniesione.
Buch. LXXXIX, 19. Tu maris irati furias compescis et undae
Deiicis insanae tumidos ad sidera fluctus.
Bibl. 10. Tu dominans in elatione maris, in elevando fluctus eius tu compescas eos.
Koch. LXXXIX, 19. Twe jest niebo, twa ziemia, wszytko
musi tobie
Przypisać, cokolwiek świat wielki zamknął w sobie.
Buch. LXXXIX, 23. Tu terrae coelique opifex, quaecunque
capaci
Complexu facies mundi revolubilis ambit,
Auctorem agnoscunt.
Bibl. 12. Tibi coeli etiam tibi terra, orbem et plenitudinem eius fundastica.
Koch. LXXXIX, 26. Szczęśliwi ludzie, którzy głos pańskich
trąb znają,
Buch. LXXXIX, 32. . . . . o terque quaterque
Felices, quos festarum clangore tubarum
Ad tua sacra vocas.
Bibl. 16. Beatitudines populi scientium iubilationem.
Koch. LXXXIX, 33. Tyś w widzeniu powiedział prorokowi
swemu.

Buch. LXXXIX, 39. Tu tibi dilectum secreto numine vatem
Implesti
Bibl. 20. Tunc locutus es in visione misericordi tuo.
Koch. LXXXIX, 37. Temu ja serca będę i siły dodawał,
W każdej potrzebie jego z nim będę przestawał.
Buch. LXXXIX, 45. Huic animum viresque dabo praesensque
tuebor
Perpetuo.
Bibl. 22. Quo manus mea firmaverit cum eo, etiam brachium
Meum roborabit eum.
Koch. LXXXIX, 45. Rękę jego położę na morzu szyrokim,
Drugą na Eufratowym strumieniu głębokim.
Buch. LXXXIX, 51. Iura dabit terris rapido quas gurgiteclaudit,
Hinc mare Sidonio foecundum murice et illinc
Palmifer Euphrates.
Bibl. 27. Et ponam in mari manum eius et in fluminibus
dexteram eius.
Koch. LXXXIX, 71. Wywróciłeś przymierze, zepchnąłeś koronę
Z głowy jego.
Buch. LXXXIX, 78. . . . . rata foedera pacti
Negligis et capiti sacrum diadema revulsum
Sternis humi.
Bibl. 40. Abolevisti pactum servi tui, prophanasti in terra diadema eius.
Koch. XC, 9. Jesteś i będziesz do wieku,
Ale biednemu człowieku
Codzień zawżdy lat ucierasz,
Aż go nawet w ziemię wpierasz.
Buch. XC, 10. Nec vices rerum patiens...
At brevis nobis miseraeque vitae
Fila paulatim tenuas senecta,
Donec in putrem cinerem....
Bibl. 3. et a saeculo usque ad saeculum tu Deus, convertens
hominem usque ad contritionem.
Koch. XC, 16. Jako woda siąknie w ziemię,
Tak niszczeje ludzkie plemię;
Podobniśmy ku marnemu
Snu nocnemu, nikczemnemu.
Buch. XC, 21. Nostra vanescit tenues in auras
Vita, per siccas velut unda arenas
Aut velut sensus per opaca ludens
Noctis imago.
Bibl. 5. Inundasti eos, somnus erunt.
Koch. XCII, 3. Dzieńli po niebie światło swe rozleje,
Nocli świat płaszczem czarnym odzieje,
Dzień mię usłyszy litość wyznawając,
Noc prawdę twoję opowiadając
Nie tylko słowy, ale i gęślami,
Ale i lutnią i skrzypicami.

Buch. XCII, 3. Seu sol eoa luce terras purpuret,
Seu nox tenebris obruat,
Lux praedicantem me tuam clementiam
Nox audiet constantiam,
Nec voce tantum, sed canora barbito
Sed cymbalo sed nablio.

Bibl. 3. Ad annunciendum in mane misericordiam tuam et fidem tuam in noctibus, super decachordo et super nebel super Highajon cum cithara.

Koch. XCIII, 13. Chybić nie może, co ty kiedy swoim
Słowem wyrzeczesz.

Buch. XCIII, 11. Stat fixum . . .
Quodcunque Dominus ore sancto protulit.

Bibl. 5. Testimonia tua fidelia sunt valde.

Koch. XCIV, 1. Boże, któremu pomsta należy sprawnie,
Okaż wszytkiemu światu władzą swą jawnie,
Ockni się sędzia wiecznej sprawiedliwości,
A ludziom hardym zapłać ich wszeteczności.

Buch. XCIV, 1. O fraudis ultor, sceleris o vindex Deus
Ostende numen impios contra tuum,
O iuste iudex orbis expergiscere
Meritisque poenis reprime arrogantiam.

Bibl. 1. Deus ultionum Domine, Deus ultionum irradia, eleva te iudicans terram, redde retributionem super superbis.

Koch. XCIV, 37. Spólnego nic przewrotni z tobą nie mają,
Którzy prawem tyraństwa swe nakrywają.
Którzy przeciw cnotliwym praktyki kują,
A niewinne na prawo jawne skazują.

Buch. XCIV, 44. . . . Quid scelestis cum Deo
Commune? scelera legis umbra qui sua
Tegunt, bonorum fraudulenta qui in caput
Concilia coeunt, factione innoxium
Premunt.

Bibl. 20. Numquid iungetur tibi thronus confractionum, formans laborem super statuto? Turmatim excurrent contra animam iusti et sanguinem innocentem condemnabunt.

Koch. XCV, 1. Pójdźmy z ochotą, panu chwałę dajmy,

Buch. XCV, 1. Eia alacres cuncti Domini celebremus honores,

Bibl. 1. Adeste, praeconium dicamus Domino.

Koch. XCV, 27. . . . Ci ludzie szaleją,
Ani uważyć moich słów umieją.

Buch. XCV, 24. . . . Haec gens desipit
Et mea securas transmittit dicta per aures.

Bibl. 2. Populus errantium corde ipsi et ipsi non cognoverunt vias meas.

Koch. CII. 1. Usłysz prośby moje, Boże litościwy!

A niechaj cię mój głos dosięże tęskliwy,
Nie odwracaj czasu złej przygody mojej
Odemnie smutnego świętej twarzy swojej.
Buch. CII, 1. Exaudi genitor sancte meas preces
Clamorisque sonum percipe lugubris
Neu vultum misero subtrahe, cladibus
Omni ex parte prementibus.
Bibl. 2. Domine exaudi orationem meam et clamor meus ad te veniat, ne abscondas facies tuas a me.
Koch. CIV, 1. Duszo! spiewaj panu pieśń....
Buch. CIV, 1. Te rerum Deus alme canam...
Bibl. 1. Benedic anima mea Domino.
Koch. CIV, 3. Ciebie obeszła w koło cześć i świetna chwała,
Buch. CIV, 4. Te decor auratis ambit te gloria pennis,
Bibl. 2. gloriam et decorem indutus es,
Koch. CIV, 14. Wody spadły, a morze na dół uciekało,
Buch. CIV, 18. Inque cavas valles trepidas decurrere lymhas;
Bibl. niema odpowiedniego zdania.
Koch. CIV, 22. Tu łoś, mieszkaniec leśny, upragniony pije,
Buch. CIV, 25. Quique feris onager saxa invia silvis
Incolit.
Bibl. 12. frangent onagri sitim suam.
Koch. CIV, 25. Spuszczasz na niską ziemię deszcz nieprzepłacony,
Buch. CIV, 29. Tu pater aerios montes camposque iacentes
Nectare coelesti saturas,
Bibl. 13. Adaquans montes de coenaculis suis.
Koch. CIV, 28. . . . stąd trawa obfita
Bydłu ku pożywieniu.
Buch. CIV, 32. Unde pecus carpat viridis nova pabula foeni,
Bibl. 14. Germinare faciens herbam iumento.
Koch. CIV, 33. Taż wilgotność i lasy żywi niezmierzone.
Buch. CIV, 37. Nec minus arboribus succi genitabilis humor
Sufficitur.
Bibl. 16. Saturabuntur ligna Domini.
Koch. CIV, 38. Ty niedoścignionego słońca lampę wdzięczną
Prowadzisz do zachodu;
Buch. CIV, 44. . . . puroque accensum lumine solem
Ducis ad occiduas constanti tramite metas.
Bibl. 20. Sol cognovit occasum suum,
Koch. CV, 29. Potem mając głód wzbudzić po wszytkiej ziemi
I wszelką żywność odjąć, posła przed nimi
Do Egiptu wyprawił.
Buch. CV, 27. Quum famem voracem in orbem contumacem induceret
Gentibusque alimenta late noxiis subduceret,
Praevium misit ministrum Nili ad arva fertilis.
Bibl. 16. et vocavit famem super terram, omnem virgam panis contrivit, misit ad facies eorum virum.
Koch. CV, 35. I tak długo był trzyman w więzieniu srogim,

Buch. CV, 31. Carceris latuit tenebris. . . .
Bibl. niema odpowiedniej myśli.
Koch. CV, 43. Za tym pożegnawszy się z krajem ojczystym,
Syn Izaków nad Nilem siadł przeźroczystym.
Buch. CV, 39. Isaci tandem propago culta liquens patria
Pinguis ad fluenta Nili castra fixit advena.
Bibl. 23. Et ingressus est Israel Aegyptum et Jahacob peregrinatus est in terra Cham.
Koch. CV, 49. Aż Mojżesza z Aronem pan swe posłańce
Za czasem zesłał między harde pohańce,
Którzy mocą słów pańskich cuda czynili,
Króla strachu i jego dwór nakarmili.
Buch. CV, 45. Circulo donec voluto destinati temporis
Legifer cum fratre Moses missus est divinitus
Ac Pharon Pharique regem terruit miraculis.
Bibl. 26. Misit Moseh servum suum, Aharon, quem elegit in eo, posuerant in eis verba signorum suorum et prodigia in terra Cham.
Koch. CV, 65. Przyszła szarańcza, przyszedł chrząszcz wielonogi,
Zboże wyjadł, co był grad ominął srogi.
Buch. CV, 60. Quod reliquit atra grando, mox locusta perdidit.
Bibl. 34. et venit locusta et bruchus et non numerus et comedit. omnem herbam in terra eorum et comedit fructum terrae eorum.
Koch. CVI, 11. Źli ojcowie, złe dzieci, wszyscychmy zgrzeszyli.
Buch. CVI, 13. Scelesta proles cum scelestis patribus
In te rebelles multa iniqua fecimus.
Bibl. 6 Peccavimus cum patribus nostris.
Koch. CVI, 16. Szemrali niepotrzebnie przeciw przełożonym,
Buch. CVI, 20. Sed propter undas aequoris rubri duces
Adversus animis turba contumacibus
Obmurmuravit . . .
Bibl. 8. Sed rebellaverunt iuxta mare.
Koch. CVI, 26. Tak, iż ani posłańca z klęski nie zostało.
Buch. CVI, 32. . . . cladis ut nec nuntius
Superesset.
Bibl. 12. Unus ex eis non remansit.
Koch. CVI, 28. I moc jego w pieśniach swych do nieba wznosili.
Buch. CVI, 35. . . . et cantibus
Cecinere festis numinis potentiam.
Bibl. 13. cantaverunt laudem eius.
Koch. CVI, 39. . . . Tak znaczne przykłady
Gniewu pańskiego widząc, przez swe płoche rady...
Buch. CVI, 51. Nec noxiorium monita tot poenis modum
Gens prava sceleri fecit.
Bibl. niema podobnej myśli.
Koch. CVI, 65. Nie cierpiał krzywdy bożej Fineas cnotliwy,
Ale mieczem złe karał.
Buch. CVI, 77. Iusta incitatus donec ira Phineas

Ferro scelestam puniit licentiam.
Bibl. 30. Et stetit Pinechas et dijudicavit.
Koch. CVII, 49. Kiedy każe, wnet wiatry wstaną popędliwe,
Buch. CVII, 50. Quum iubet, irrumpunt venti stridente procella,
Bibl. 25. Et dixit et stare fecit spiritum turbinis.
Koch. CVII, 53. Żeglarzom twarzy bladną, serce zjął strach srogi,
Buch. CVII, 53. Pallent ora, metus trepidantia pectora pulsat,
Bibl. 26. Anima eorum in malo liquescit se.
Koch. CIX, 13. Niechajże mu też za to tyran panuje,
Buch. CIX, 13. Tu pater hunc saevo vexandum trade tyranno,
Bibl. 6. Constitue super eum impium.
Koch. CIX, 50. . . . . . a ciało
Uschło, jako wilgoci w kościach nie stało.
Buch. CIX, 62. Exangue siccis corpus aret ossibus,
Bibl. 24. et caro mea macruit a pinquedine.
Koch. CIX, 63. . . . niechaj się dowie
Zły człowiek, żeś ty łaskaw na me zdrowie.
Buch. CIX, 68. Tuaque salvum me sciant clementia.
Bibl. 27. Et sciant quia manus tua hoc.
Koch. CX, 5. Na kraj świata rozciągnę z Syonu wielkiego
Władzą królestwa twego,
Buch. CX, 5. Ad orbis oras ultimas fasces tuos
Alta ab Sione proferam,
Bibl. 2. Virgam fortitudinis tuae mittet Dominus ex Sion.
Koch. CXI, 5. Co pocznie, wszytko pełno jest zacności . . . .
Buch. CXI, 8. Quidquid enim gerit, omnia splendor....
Bibl. 3. gloria et decor opus eius.
Koch. CXI, 13. Moc swą okazał, gdy wygnał pogany,
A swe postawił w ich królestwie pany.
Buch. CXI, 21. Ostenditque suas per facta illustria vires.
Quum populatus regna superba...
Dilectae dedit oppida genti.
Bibl. 6. Fortitudinem operum suorum annuntiavit populo suo ad dandum eis haereditatem gentium.
Koch. CXII, 15. Pan o cnotliwym narodzie
Pieczę ma w każdej przygodzie.
Buch. CXII, 17. Clemens bonusque in omnibus periculis
Stirpem piorum muniet.
Bibl. 5. gratiosus et misericors et iustus.
Koch. CXIV, 5. Morze patrząc uciekło, także Jordanowy
Obrócił się wspak strumień do głowy.
Buch. CXIV, 5. vidit et attonitas trepidum mare difidit undas,
Jordanis refugas in caput egit aquas.
Bibl. 3. Mare vidit et fugit, Jarden circumivit retrorsum.
Koch. CXV, 31. Niebo wysokie jego jest mieszkanie,
A ziemię ludziom podał w używanie.
Buch. CXV, 53. Coelum sibi ipse regium fecit, solum
Sedem dedit mortalibus.
Bibl. 16. Coeli, coeli Domino et terram dedit filiis hominum.
Koch. CXVI, 3. . . . tego będę wzywał,

Dopóki duch we mnie będzie przebywał.
Buch. CXVI, 6. . . . . . hunc ego,
Donec pectora spiritus
Pulset, semper amabo.
Bibl. 3. et in diebus meis invocabo.
Koch. CXVI, 27. Mówiłem uciekając: Nadzieja w człowiecze
Próżna, bóg tylko ziści, co rzecze.
Buch. CXVI, 36. Sic mecum ipse loquebar:
Nulli certa homini fides,
At rerum pater optimus
Unus polliciti tenax
Unus fallere nescit.
Bibl. 11. Ego dixi in festinatione mea: Omnis homo mendax.
Koch. CXVIII, 13. Mając pana obrońcą upad uźrę swema
Nieprzyjacielski oczyma.
Buch. CXVIII, 13. Ille mihi auxilio sit solus: lumina damnis
Explebo (nec me decipit spes) hostium.
Bibl. 7. Dominus mihi inter auxiliatores meos et ego videbo in odio habentibus me.
Koch. CXVIII, 23. Nie sil się zły człowiecze, bo jeślim szwankował . . . .
Buch. CXVIII, 27. Improbe quid frustra labefactum evertere tentas?
Bibl. 13. Impellendo impulisti me ad cadendum.
Koch. CXVIII, 31. Śmierci! prożno mi grozisz, nic mi nie straszliwe
Twoje strzały popędliwe.
Buch. CXVIII, 37. Saeva quid insultas mihi mors? tua tela reconde,
Frustra minaci territas me spiculo.
Bibl. 17. Non moriar sed vivam.
Koch. CXVIII, 45. A to przywłaszczyć musim pańskiemu przeźreniu,
Buch. CXVIII, 53. Scilicet arcano factum est hoc numine,
Bibl. 23. et Domino fuit istud.
Koch. CXVIII, 53. My co panu w kościele jego usługujem,
Wszego dobra wam winszujem.
Buch. CXVIII, 61. Nos quibus est sacri custodia credita templi,
Vobis precamur cuncta vertant prospere.
Bibl. 26. Benediximus vobis de domo Domini.
Koch. CXIX, 3. Nie masz grzechu, kędy pańskie prawa uważono.
Buch. CXIX, 3. Labe puri nec relinquunt lege iussum tramitem.
Bibl. 2. Beati custodientes testimonia eius.
Koch. CXIX, 25. Dusza moja mdleje, racz ją słowem swym ochłodzić!
Buch. CXIX, 25. Aeger animus languet, aegrum recrea verbo tuo.
Bibl. CXIX, 25. Adhaesit pulveri anima mea, vivifica me secundum verbum tuum.

Koch. CXIX, 30. Cnota mój cel, w który patrzę i twoja ustawa.

Buch. CXIX, 30. Recta sector, instituta specto semper ad tua.
Bibl. 30. Viam veritatis elegi, iudicia tua proposui.
Koch. CXIX, 40. Broń mię chętnego twej prawdzie, jakoś sprawiedliwy.
Buch. CXIX, 40. Tua statuta diligentem servet aequitas tua.
Bibl. 40. Ecce concupivi ad mandata tua, in iustitia tua vivifica me.
Koch. CXIX, 51. Niechaj się hardzi śmieją.
Buch. CXIX, 51. Rideant licet superbi.
Bibl. 51. Superbi deriserunt me usque valde.
Koch. CXIX, 53. Tarnę wszytek, na przestępcę patrząc ustaw twoich,
Buch. CXIX, 53. Impios cum legis hostes cerno, totus horreo!
Bibl. CXIX, 53. Terror tenuit me ab impiis deserentibus legem tuam.
Koch. CXIX, 98. Te (ustawy) mię nad nieprzyjacioły mędrszym czynią moje,
Tych słuchając dowcipniejszym, niż moi mistrzowie.
Buch. CXIX, 98. Hostibus prudentiorem me meis haec (lex) reddidit,
Factus huic fui obsequendo doctior doctoribus.
Bibl. 98. Prae inimicis meis sapientem facies me praeceptis tuis quia in saeculum ipsa mihi, prae omnibus docentibus me intellexi.
Koch. CXIX, 108. Bierz ofiarę ust mych, a mnie praw swych naucz Jowa!
Buch. CXIX, 108. Edoce me iussa et oris hanc bonus cape victimam!
Bibl. 108. Voluntaria oris mei velis quaeso Domine et iudicia tua doce me.
Koch. CXIX, 116. Posil mię, niech się za rzeczy płone nie ujmuję,
Buch. CXIX, 116. Me tuo sermone fulci, ne sequar spes irritas.
Bibl. CXIX, 116. Fulcito me secundum dictum tuum et vivam et ne pudore afficias me a spe mea.
Koch. CXIX, 139. Gniew mię pali, że zły człowiek słowy gardzi twymi.
Buch. CXIX, 139. Rumpor ira, quum scelestus impie contemnitur.
Bibl. CXIX, 139. Succidit me zelus meus, quia obliti sunt verborum tuorum hostes mei.
Koch. CXXII, 5. Tam ku służbie pańskiej, jako zakon skazuje,
Naród żydowski ze wszytkich krain wstępuje.
Buch. CXXII, 13. Urbem, quam procul ultimis
Terrae finibus exciti
Petunt Isacidae ut Deum
Placent more parentum.
Bibl. 4. Quia illuc ascenderunt tribus Jab, testimonium Israeli ad confidendum nomini Domini.
Koch. CXXV, 1. Ktokolwiek mocnie ufa panu swemu,
Nie poruszony stoi, spokojnemu
Wierzchowi rówien, którego nie mogą

Gwałtowne wiatry pożyć żadną trwogą.
Buch. CXXV, 1. Sionis arcem non aquilo impotens
Saxo sedentem perpetuo quatit
Nigrantibus non auster alis
Imbriferas glomerans procellas.
Bibl. 1. Confidentes Domino, sicut mons Sijon non commovebitur in seculum manebit.
Koch. CXXV, 5. Jako w krąg prawie góry otoczyły
Jerozolimę, tak pan lud swój miły
Wałem swej łaski zewsząd osypuje,
A w żadną trwogę ich nie odstępuje
Ani dopuści, żeby lud przeklęty
Wiecznie uciskać miał jego zbór święty.
Buch. CXXV, 9. Ut civitatem moenia montium
Sanctam tuentur, sic Dominus suos
Vi cingit arcana, nec unquam
Praesidii viduos relinquet
Nec impiorum perpetuo iugo
Sinet piorum progeniem premi.
Bibl. 2. Jerusalim montes circum ipsam et Dominus circum populum suum ex nunc et usque in saeculum, quia non requiescet virga impietatis super sortem iustorum.
Koch. CXXVI, 17. I ci panie! co zostali
Daj, aby tam nie mieszkali.
Buch. CXXVI, 16. At tu benigne fac parens ut ceteri
Iam redeant . . .
Bibl. 4. Redire fac Domine captivitatem nostram.
Koch. CXXVII, 15. Próżno z domu przededniem wychodzisz,
Próżno mrokiem ostatnim przychodzisz.
Buch. CXXVII, 5. Frustra antevertis mane solem et vespere
Sero domum reverteris.
Bibl. 2. Frustra vobis manicantibus, tardantibus, tardantibus sedere.
Koch. CXXVII, 7. Nie zarobisz ani pożywienia
Nie będzieli z nieba wspomożenia.
Buch. CXXVII, 7. victum labore vix parabis anxio,
Ni Dominus admovit manum.
Bibl. 3. edentibus panem dolorum (dodaj frustra vobis)
Koch. CXXVII, 13. Nie tak grożne nie tak są straszliwe
W ręku męzkich strzały popędliwe.
Buch. CXXVII, 15. Non sic timori est dexteram telis gravis
Bellator hostis hostibus . . .
Bibl. 4. Sicut sagittae in manu potentis;
Koch. CXXVIII, Ojciec siędzie za swym stołem,
A dziateczki stoją kołem,
By w bujnym sadzie zielone
Oliwki nowo sadzone.
Buch. CXXVIII, 13. Cep plantaria fertili

Pubescunt oleae solo
Iucundo tibi liberi
Cingent agmine mensam.
Bibl. 3. filii tui sicut plantationes olearum, cirum mensae tuae.
Koch. CXXIX, 5. Grzbiety nam srodze orali
Nieznośnymi plagami,
Buch. CXXIX, 5 Terga saevis exaravit verberum vibicibus.
Bibl. 3. Supra dorsum meum araverunt arantes.
Koch. CXXIX, 11. Pan wiecznej sprawiedliwości
O swój lud się zastawił,
Potłukł pęta w swej srogości,
A nas niewolej zbawił.
Buch. CXXXIX, 7. Sed parens rerum benignus vincla rupit impia
Meque nervo liberavit servitutis asperae.
Bibl. 4. Dominus iustus, concidit funes impiorum.
Koch. CXXX, 1. W troskach głębokich ponurzony,
Buch. CXXX, 1. Curarum rapidis fluctibus obrutus.
Bibl. 1. De profundis invocavi te Domine.
Koch. CXXXII, 1. Pomni panie! Dawida i jego trudności,
Które cierpiał w nadzieje twojej życzliwości.
Buch. CXXII, 1. Davidis esto memor, genitor, memor esto laborum,
Quos tulit in rebus tua iussa secutus egenis.
Bibl. 1. Memento Domine David, universae afflictionis eius.
Koch. CXXXII, 17. Jeśli Dawid sługa twój łaskę miał u ciebie,
Niechciejże i potomstwa odmiatać od siebie.
Buch. CXXXII, 20. . . . Si David pectore puro
Te coluit, ne Davidicae nunc respue prolis
Dona.
Bibl. 10. Propter David servum tuum, ne avertas facies uncti tui.
Koch. CXXXIII, 13. Bo kędy zgoda święta przemieszkawa,
Tam pan niebieski wszytko dobre dawa
Wzbudzając zawżdy na miejsce ojcowe
Potomstwo nowe.
Buch. CXXXIII, 11. Fraterma quam pax incolit domum, iuvat
Dominus benigna dextera
Et opibus auget, filiorum et filios
Multis propagat saeculis.
Bibl. 3. Quoniam ibi praecepit Dominus benedictionem, vitas usque in saeculum.
Koch. CXXXIV, 1. Teraz! o wierni pańscy służebnicy!
Którzy trzymacie straż w jego bożnicy.
Teraz, jako to noc milczy, wiecznemu
Chwałę oddajcie winną bogu swemu.
Buch. CXXXIV, 1. Domini ministri, nocte qui custodiae
Sancti excubatis atrii,
Laudate Dominum laudibus donec sacro

Nox annuit silentio.
Bibl. 1. Benedicite Domino omnes servi Domini, stantes in Domino Domini in noctibus.
Koch. CXXXV, 11. Ten z lochów ziemskich obłoki wyciąga
I po powietrzu szerokim rozciąga.
Buch. CXXXV, 13. . . . de viscere terrae
Evocat et liquido suspendit in aere nubes.
Bibl. 7. Ascendere faciens vapores ab extremo terrae.
Koch. CXXXVI, 9. Który misterstwem wielkim piękne niebo sprawił,
Który wynurzył ziemię z morskich głębokości.
Buch. CXXXVI, 9. Qui nitidos mira arte polum convertit in orbes,
Qui liquidis terras emergere iussit ab undis,
Bibl. 5. Facienti coelos in intelligentia... expandenti terram super aquas.
Koch. CXXXVIII, 1. Ciebie ja chwalić będę, ciebie przed możnymi
Wyznam tyrany ziemskimi.
Buch. CXXXVIII, 1. Pectore te grato Dominumque Deumque fatebor
Coram superbis regibus.
Bibl. 1. Confitebor tibi in toto corde meo, coram Divis canam tibi.
Koch. CXXXVIII, 6. Bo ty obietnicę swoję
Skutkiem zawżdy przesiężesz.
Buch. CXXXVIII, 7. Qui promissa novis donis cumulata rependis.
Bibl. 2. Quoniam magnificasti super omnia nomen tuum eloquium tuum.
Koch. CXXXVIII, 11. Ciebie, jako szerokie ziemskie są granice,
Buch. CXXXVIII, 10. Te, quacunque patet tellus circumflua ponto,
Bibl. 4. Confiteantur tibi Domine omnes reges terrae.
Koch. CXXXIX, 1, Tobie rządca niebieski, tobie mój boże,
Rzecz namniejsza skryta być we mnie nie może,
Ty mię znasz lubo siedzę, znasz lubo stoję.
Buch.. CXXXIX, 1. Momenta vitae nulla te latent meae,
Rector benigne caelitum,
Seu sedeo, sive surgo, seu quid cogito...
Bibl. 1. Domine investigasti me et cognovisti, Tu cognovisti sedere meum et surgere meum.
Koch. CXXXIX, 15. Jeśli do nieba wstąpię, najdą cię w niebie,
Jeśli do piekła, piekło nie jest bez ciebie.
Buch. CXXXIX, 15. Petamne coelum? praesto es hic, ad inferos
Demergar? illinc non abes.
Bibl. 8. Si ascendero coelos, ibi tu, et stratum fecero infernum, ecce tu.
Koch. CXXXIX, 11. Jeśliby też tak człowiek pomyślił sobie,

Żeby w nocnych ciemnościach miał ulec tobie,
Myli się na swych myślach, noc najciemniejsza
U ciebie nad południe światło jaśniejsza.

Buch. CXXXIX, 21. Iucauta mens si forte secum cogitet,
Nox me tenebris occulet,
Obscura tenebris nostra nox luce est tibi
Meridiana clarior.

Bibl. 11. Et dixero: Verumtamen tenebra occultabit me et nox lux circa me, etiam tenebrositas non obscurabit a te et nox sicut dies lucebit.

Koch. CXXXIX, 29. Ten zawiązek tak misterny ciała naszego
Cud jest niewysłowiony rozumu twego,
Dziwne są czyny twoje o mocny boże,
Tego nigdy przeć dusza moja nie może.

Buch. CXXXIX, 31. Compago mira corporis nostri, tuae
Miraculum est sollertiae,
Stupenda cuius opera nec nostra assequi
Sed nec negare mens potest.

Bibl. 14. Confitebor tibi super quod terribilibus mirificatus sum operibus tuis et anima mea cognoscet valde.

Koch. CXXXIX, 37. Tyś pierwszą bryłę ciała, początki małe
I linie człowieka niedoskonałe
Widział; tyś miał w swych księgach, co dnia którego
Przyrość miało, aniś tam chybił żadnego,

Buch. CXXXIV, 39. Massae recentis rudia adhuc primordia
Rudisque massae semina
Ceu scripta haberes, corporisque lineas
Motum statumque noveras
Et membra nondum quum forent, quid adderent
Dies sciebas singuli.

Bibl.. 16. Varie compactus sum in imis terrae, informe meum viderunt oculi tui et super libro tuo omnia ipsa scribentur dies formata sunt.

Koch. CXXXIX, 43. Rychlej piasek we wszytkich morzach
zrachuję...

Buch. CXXXIX, 49. Citius inibo numerum, arenae in littore.

Bibl. 18. Dinumerabo eas, prae arenas multiplicabuntur.

Koch. CXXXIX, 54. . . . jeśli przysady
Najdziesz co we mnie spólnej z niepobożnymi,
Niechaj jednako będę osądzon. z nimi.

Buch. CXXXIX, 65. Si par scelestis scelere sum, vitae parem
Da cum scelestis exitum.

Bibl. 24. Et vide, si via doloris in me et duc me in viam saeculi.

Koch. CXLI, 19. . . . A tam więc wspomnieli,
Jako zdrowe słowa odemnie słyszeli.

Buch. CXLI, 11. Tum subeat animum conscium, salubriter
Quod me monentem spreverint.

Bibl. 6. et audient verba mea, quoniam iucunda fuerunt.

Koch. CXLII, 1. Pana wołam, pana proszę,
Ręce swe k'niemu wynoszę.
Buch. CXLII, 1. Invoco supplex Dominum manusque
Tendo ad sidera supplices.
Bibl. 2. Voce mea ad Dominum clamabo, voce mea ad Dominum deprecabor.
Koch. CXLIII, 6. . . . żaden człowiek żywy
Tak świętym nie jest, aby na twym sądzie
Nie miał być w jakim wytkniony nierządzie.
Buch. CXLIII, 6. . . . nemo hominum innocens
Sic est, tribunal possit ut ad tuum
Se profiteri crimine liberum.
Bibl. 3. Quia non iustus erit ad facies tuas omnis vivens.
Koch. CXLIII, 10. A ja w jaskiniach ślepych mieszkać muszę
Światła nie znając.
Buch. CXLIII, 9. . . . et premit (hostis)
Stratum tenebris tristibus abditus
Et lucis exors dego.
Bibl. 3. Habitare fecit me in obscuris.
Koch. CXLIII, 17. Toć jest pociecha mych trosk i wzdychania,
Czekam ja przedsię twego zmiłowania,
Czeka ochłody dusza utrapiona,
Jako dżdża czeka ziemia upalona.
Buch. CXLIII, 17. Hac recreatus rursus imagine
Imploro supplex auxilium tuum,
Intenta mens te respicit, avida
Tellus ut imbres sub cane torrido.
Bibl. 6 Expandi manus meas ad te, anima mea sicut terra lassa tibi. Selah.
Koch. CXLIII, 29. Wyrwi mię z ręku nieprzyjaciół srogich,
Buch. CXLIII, 29. Ab hoste saevo protege me.
Bibl. 9. . . . Erue me ab inimicis meis.
Koch. CXLIV, 5. Że nad nieprzyjacioły górę mam swoimi,
Że sławny słynę między obcymi,
Że miastom i walecznym narodom panuję,
Wszytko to łasce twej przypisuje.
Buch. CXLIV, 5. Quod vivo et valeo, tutus et hostium
A fraude, eximia fulgeo gloria,
Quod late validis impero gentibus,
Totum muneris id tui est.
Bibl. 3. Sternens populum meum sub me.
Koch. CXLVI, 11. A nasze płone nadzieje
Po powietrzu dma rozwieje.
Buch. CXLVI, 11. . . . et diu
Consulta vanescunt et auras
Irrita per auras feruntur.
Bibl. 4. In die illa peribunt cogitationes eius.
Koch. CXLVII, 13. Panu czyniąc powinne dzięki, śpiewajcie,

Buch. CXLVII, 13. Eia Deum cantate, Deo persolvite grates.
Bibl. 7. Respondete Domino in confessione, canite Deo nostro
in cythara.
Koch. CXLVII, 23. Panu jerozolimskie obronne wały,
Panu daj cześć posado Syońskiej skały.
Buch. CXLVII, 23 Eia Dei laudes Solymae pangite turres,
Benignitatem mons Syonis praedica.
Bibl. 12. Lauda Jerusalaim Dominum, lauda Deum tuum Sion.
Koch. CXLVII, 19. I wielorybowie z wami,
Którzy grają pod wodami.
Buch. CXLVII, 19. Et vasta cete, quae sinus
Ponti repostos finditis.
Bibl. 7. (Laudate Dominum)... et omnes voragines eius.
Koch. CXLVIII, 29. Królowie i przełożeni
Na sąd ludzki wysadzeni
Wolne rzeczypospolite,
Buch. CXLVIII, 41. Reges et orbis praesides
Et nationes liberae.
Bibl. 11. Reges terrae et omnes populi.

Oto szereg miejsc, w których według mego zdania polski poeta szedł torem wytkniętym przez Buchanana. Zestawienie powyższe nie tylko potwierdza zdanie prof. Brücknera co do korzystania z Paraphrasis psalmorum Buch. przez polskiego poetę, ale i wskazuje, do jakiego stopnia przejął się Kochanowski swoim wzorem, gdzie i jak korzystał z Paraphrasis, jakie dodatki i rozszerzenia pisma św. przez Buch. na polskie przekładał. Nie od rzeczy będzie w zakończeniu zwrócić właśnie na powyższe okoliczności uwagę i zastanowić się w ogólności, jaki stosunek zachodzi między psałterzem Kochanowskiego a Paraphrasis Buch.

Jak się z powyższego zestawienia okazuje, nie we wszystkich psalmach korzystał nasz poeta z Buch., we wielu tylko tu i owdzie odnaleźć można ślady wpływu szkockiego poety; niektóre za to psalmy prawie dosłownie na polskie przekładał. Tylko w 33 psalmach Koch. nie znalazłem ani jednej reminiscencyi z Buch., psalmy te są: 5, 6, 10, 11, 14, 15, 23, 24, 62, 64, 70, 85, 91, 96—101, 103, 108, 113, 117, 120—1, 123—4, 131, 137, 140, 145, 149—50; najwięcej Koch. jest zależnym od Buch. w psalmach: 4, 17, 19, 21, 27, 29, 39, 45, 46, 48, 50, 65, 74; w pozostałych tu i ówdzie więcej lub mniej z Czarnolasu posługiwał się przeróbką Buch. Trudno jest dokładnie scharakteryzować

stopień zależności przekładu polskiego od łacińskiej przeróbki. Mamy tu bowiem do czynienia nie z oryginalnymi utworami, ale z przekładem i łacińskiem przerobieniem obcego utworu. Gdybyśmy przynajmniej mogli mieć dokładną wiadomość, na którym łacińskim przekładzie i wydaniu psalmów oparł Koch. swoje tłómaczenie a Buch. swoją „Paraphrasis", to bylibyśmy w stanie stąpać pewniejszą nogą i powiedzieć, że odpowiedni tekst pisma św. brzmi tak a tak, który Buch. w ten sposób wyraził, Koch. zaś albo szedł za Buch. albo za własną fantazyą. Dopóki praca powyższa dokonaną nie zostanie, w wielu wypadkach a to w tych, w których Koch. tekst ogólnie tylko przypomina tekst Buch., możemy tylko z pewnem zastrzeżeniem powiedzieć, że Koch. w podobnym wypadku jest zależnym od Buch. Weźmy n. p. pod uwagę następujący ustęp psalmów: bibl. XXXIII, 8. Timeat a Domino omnis terra, ab eo paveant omnes habitatores orbis (Niech się boi Pana cała ziemia, niech się go lękają wszyscy mieszkańcy globu). Buch. (25.) wyraz omnis terra, jeżeli takie wyrażenie było w użytym przez niego tekscie, oddał przez occasus et ortus (Hunc et occasus metuant et ortus), a orzeczenie następnego zdania biblii „paveant" wyraził czasownikiem colere; Koch. oddaje tę samę myśl w sposób więcej zbliżony do wyrażenia Buch. aniżeli do słów naszej biblii „gdzie wieczór słońce gaśnie, gdzie wschodzi poranu, wszyscy niechaj się kłaniają panu." Z tego powodu zestawiłem powyższe ustępy razem ze sobą i przy ogólnej charakterystyce zaliczam do miejsc ogólną myślą tylko przypominających Buch. Podobnie rzecz się ma w ustępie 30. psal. XVIII, bibl., który brzmi „quoniam in te percurram exercitum; u Buch. 71. Te duce perrumpo florentes aere phalangas; Koch. podobnie jak Buch. przydał rzeczownikowi „exercitum," który przełożył wyrazem wojska, przydawkę „niezwyciężone," której w naszym tekscie biblii niema; wiersz Koch. 57. brzmi: Przez ciem ja wojska poraził niezwyciężone. Przydawka jednak Koch. tylko ogólną myślą przypomina przydawkę Buch. Tego rodzaju reminiscencyi nie wiele wprawdzie można w polskim psałterzu naliczyć, ale gdzie są, trudno powiedzieć, czy opierają się na słowach Buch. czy też na słowach nieznanego mi wydania biblii. Za to w długim szeregu miejsc innych znacznie przewyższającym ilością poprzedni bez zastrzeżenia twierdzić możemy, że Koch. rzeczywiście korzystał z Buch. Koch. robił tu te same dodatki co Buch., podobnie rozszerzał tekst biblii, tych

sacmych używał amplifikacyi. W IV psalmie naprzykład czytamy w biblii słowa: et scitote, quod segregavit dominus pium sibi (4 rozdział) A widzicie, że pan oddzielił dla siebie pobożnego. Buch. wyraził to zdanie w następujący sposób: Tandem credite vera momenti: Quem Deus electum miro dignatur honore, per discrimina cuncta tuetur (Kogo Bóg sobie wybierze i odznaczy dziwną łaską, strzeże go we wszelkich trudnościach), Koch. nie przekłada wprawdzie dosłownie wyrażeń Buch. ale odpowiednio do rozszerzenia przez niego myśli biblii, tłómaczy: Kogo pan sobie ulubuje, tego w żadnej przygodzie już nie odstępuje. To samo można powiedzieć o drugim ustępie z tego samego psalmu. W biblii IV, 5 czytamy: Dicite in corde vestro; Buch. rozszerzył tekst pisma św. nie zmieniając ogólnej myśli w ten sposób: 19. Vobiscum in tacito per noctem expendite lecto longi dicta ac facta diei; ostatni dodatek „słowa i czyny dnia długiego“ nie zmienia myśli wyrażonej w biblii, ale zawsze jest dodatkiem, który znalazł miejsce i w przekładzie Koch. oczywiście z pewnymi zmianami! Co noc to rozbierajcie dnia przeszłego sprawy. W tym samym psalmie tekst biblii, 6; sacrificate sacrificia iustitiae et sperate in Dominum oddał Buch. tymi słowy: Non pecudum fibris Domino sed mente litatur innocua si admoveris hanc, poteris sperare animi securus ab alto dextra munera larga benigna, nie poprzestając na zbyt zwięzłem i niejasnem brzmieniu pisma św. ale rozszerzając je i jaśniej wyrażając. Koch. poszedł tu jeszcze dalej opierając się jednakże na rozszerzeniu Buch., ogólnemu wyrażeniu „pecudum“ nadał specyalne znaczenie tłómacząc „więc nie baranem ani wołem go błagajcie“ a wyraz „mens innocua“ Buch. oddając przez „sumienie czyste“; następny wiersz jest już prawie tłómaczeniem z Buch. „co gdy będzie już pewni tego być możecie“.....

Pozwolił sobie czasami poetyczny umysł szkockiego poety dodać myśl pewną, której w biblii niema, to i Koch. korzystając z jego dzieła przekładał i ten dodatek. Buch, XVII, 17 dodał zdanie „os fuit consors animo sonusque sensui,“ podobnie i Koch. (14) dodaje „to usty mówię, co w sercu czuję. chociaż odpowiedniej myśli niema w piśmie św. Albo n. p. następujący ustęp biblii XLIX, 12 „tabernacula eorum in generatione in generationem“ Buch. przerobił w ten sposób „villae superbae delicias breves luxuque structas regifico domus linqunt (33), a za nim Koch. „Pałace wielkim kosztem wystawiają, budownym zamkom swe imiona dają“, (29), gdzie, jak widzimy

pierwsze zdanie jest prawie przekładem z Buch. gdyż takiej myśli w biblii niema.

Nie będę tu wyliczał po raz drugi całego szeregu przykładów zależności Koch. od Buch. co do treści, przytoczone już powyżej dostatecznie illustrują sposób, w jaki nasz poeta korzystał z dzieła Buch. Zależność ta polega na podobnych rozszerzeniach myśli, amplifikacyach słów biblii, dodatkach, które znajdujemy i u Koch. i u Buch., a których niema w tekscie pisma św. Nie należy jednak sądzić, jakoby Koch. idąc za Buch. trzymał się niewolniczo słów jego, owszem nasz poeta i w przekładzie ustępów przypominających szkockiego poetę pozostał mistrzem, nie trzymał się słów, ale myśl przetopiwszy w swoim umyśle odlał ją w przecudnej formie i wybił na niej piętno własnego talentu.

Jeżeli jeszcze w czem innem Koch. naśladował Buch. — jeżeli to w ogóle naśladowaniem nazwać można, — to chyba w tem, że tak samo jak szkocki poeta posługiwał się w przekładzie najrozmaitszymi formami wierszowania, czem ustrzegł się monotonności, jaka cechuje przekład polski Lubelczyka. W psałterzu przekładania Koch. znajdułemy 38 najrozmaitszych zwrotek dwu-, trzy-, cztero-, i sześcio- i ośmiowierszowych, są tu wiersze pięcio, sześcio ...... i czternasto zgłoskowe; wiersze rymują się także rozmaicie, najczęściej odpowiadają sobie dwa sąsiednie, czasami pierwszy z trzecim, drugi z czwartym, rzadko pierwszy z czwartym, drugi z trzecim. Poniższa tablica najlepiej może wyjaśnić tę sprawę, gdzie zestawiłem wszystkie formy wierszowe, jakich Koch w psalmach używał.

I. Zwrotki dwuwierszowe.

A). Zwrotki izometryczne.

a). 11a, 11a.	ps. 73, 115, 135.
b). 12a, 12a.	„ 105, 140, 147, 149.
c). 13a, 13a.	„ 6, 18, 44, 68, 71, 78, 83, 89, 106, 132, 136.
d). 14a, 14a.	„ 104.

B). Zwrotki metaboliczne.

a). 13a, 8a.	ps. 138.

II. Zwrotki trzywierszowe metaboliczne.

a). 11a, 11a 5nierym.	ps. 35.

III. Zwrotki czterowierszowe.

A). Zwrotki izometryczne.

a). 6a, 6a, 6b, 6b. ps. 64.
b). 7a, 7a, 7b, 7b. „ 97.
c). 8a, 8a, 8b, 8b. „ 5, 14, 27, 30, 39, 46, 52, 53, 62, 66, 79, 82, 90, 96, 98, 112, 117, 126, 128, 142, 146, 148.
d). 9a, 9a, 9b, 9b. „ 86, 101, 130.
e). 10a, 10a, 10b, 10b. „ 17, 23, 47, 72, 100, 125, 127.
f). 11a, 11a, 11b, 11b. „ 19, 22, 25, 32, 37, 45, 49, 63, 90, 111, 113, 134, 143.
g). 11a, 11b, 11a, 11b. „ 15, 61.
h). 11a, 11b, 11b, 11a. „ 2.
i). 12a, 12a, 12b, 12b. „ 3, 10, 20, 34, 51, 56, 58, 77, 94, 102, 103, 109, 121, 123, 124, 139, 141.
j). 13a, 13a, 13b, 13b. „ 1, 4, 12, 13, 21, 24, 29, 31, 36, 41, 54, 55, 57, 59, 67, 74, 120, 122, 131, 137, 145.
k), 14a, 14a, 14b, 14b. „ 80, 99.

B). Zwrotki metaboliczne.

a). 6a, 6a, 11b, 11b. ps. 70, 87.
b). 8a, 7b, 8a, 7b. „ 9, 129.
c). 10a, 10a, 10b, 5b. „ 8.
d). 10a, 8a, 10b, 8b. „ 81.
e). 11a, 11a, 11b, 5b. „ 16, 28, 42, 65, 75, 85, 93, 133.
f). 11a, 11a, 7b, 7b. „ 150.
g). 11a, 11a, 11b, 10b. „ 50.
h). 11a, 10a, 11a, 10a. „ 92.
i). 12a, 11a, 12b, 11b. „ 108.
j). 13a, 7a, 13b, 13b. „ 110.
k). 13a, 8a, 13b, 8b. „ 118.
l). 13a, 13a, 13b, 10b. „ 38.
ł). 13a, 10a, 13b, 10b. „ 26, 33, 40, 69, 84, 88, 107, 114, 116, 144.
m). 13a, 13a, 11b, 11b. „ 60.
n). 13a, 11a, 13b, 11b. „ 48.

IV. Zwrotki sześciowierszowe izometryczne.

a). 7a, 7a, 7b, 7b, 7c, 7c. ps. 43.
b). 11a, 11a, 11b, 11b, 11c, 11c. „ 95.
c). 11a, 11b, 11a, 11b, 11c, 11c. „ 7.
d). 10a, 10a, 10b, 10b, 10c, 10c. „ 76.
e). 14a, 14a, 14b, 14b, 14c, 14c. „ 11.

V. Zwrotka 8-wierszowa izometryczna.

a). 13a, 13a, 13b, 13b, 13c, 13c, 13d, 13d. ps. 119.

Zestawiłem formy wierszowania w psałterzu Koch., aby pokazać bogactwo różnorodnych zwrotek, jakie tu spotykamy i zwrócić uwagę na tę okoliczność, że stało się to być może pod wpływem Buch., który także ustrzegł się jednostajności, posługując się najrozmaitszymi zwrotkami, jakich mu dostarczyły wzory klasyczne; zwrotek różnych znajdujemy u Buch. 29. Trudno jest porównywać wiersze polskie z wierszami łacińskimi, gdyż inna zasada panuje w budowie jednych a inna w drugich, w ogólności tylko można powiedzieć, że Koch. pod względem wierszowania naśladował Buch. mając na myśli tę rozmaitość zwrotek, jaką u obydwu poetów spostrzegamy. Nie należy jednak o tem zapominać, że pod względem wierszowania na większe Koch. natrafiał trudności aniżeli szkocki poeta. Kiedy bowiem Buch. miał już w klasycznej łacinie wzory, z których mógł czerpać pełną dłonią, nasz poeta tymczasem sam musiał tworzyć odpowiednie formy wierszowe, znaczna część bo 23 różnych zwrotek przytoczonych powyżej zawdzięcza swoje powstanie Kochanowskiemu. (Porów. W. A. Bruchnalski: Budowa zwrotek w poezyi polskiej do Jana Kochanowskiego. Kraków 1886, końcowe zestawienie).

Lecz nie tylko języka i formy wiersza zapożyczył Buch. od starożytnych Rzymian przerabiając psałterz Dawida, posunął on się dalej i podobnie jak wszyscy humaniści w swoich utworach, tak samo i on posługiwał się tu i owdzie wyobrażeniami mitologicznymi Rzymian. Jestto w ogóle bardzo charakterystyczną cechą epoki odrodzenia to posługiwanie się mitologią klasyczną, kiedy nawet poeci biorący treść do swych utworów z poezyi religijnej, nie mogli się ustrzedz tak rażącego anachronizmu. Wszakże te księgi święte wypowiedziały wojnę wyobrażeniom mitologicznym Greków i Rzymian i usunęły je ostatecznie, poeci XVI w. zapomnieli jednak o tem olśnieni pięknością klasycznej poezyi. I Buch. i Koch. dali się porwać ogólnemu prądowi z tą jednakowoż różnicą, że polski poeta nadzwyczaj umiarkowanie hołduje modzie panującej w europejskiej literaturze, u Buch. za to znacznie częściej spotykamy reminiscencye mitologiczne. Bóg Dawida n. p. mieszka u Buch. na ognistym olimpie „Ille super solio residens flamantis olimpi (XVIII, 15), Ecquis in aethereo rerum moderator olympo (XVIII, 81), Audiit ex adytoque flammantis olimpi (CVIII, 15), Bóg ma władzę nad Orkiem, irremeabilis Orci unus claustra tenens (LXVIII, 70), bogowie wiatrów istnieją i u Buch.,

at saevus borreas levem raptat praecipiti turbine pulverem (XXXV, 13), Sionis arcem non aquilo impotens, saxo sedentem perpetuo quatit, nigrantibus non auster alis (CXXV, 1), i t. d. Koch. tylko czasami zapomina o tem, że przekłada utwór hebrejskiego a nie rzymskiego poety, trafia się to jednak bardzo rzadko. Oto wszystkie reminiscencye mitologiczne, jakie znajdujemy w polskim przekładzie: I, 7. Dzieńli po niebie wiedzie nocli swoje konie, VIII, 5. gdziekolwiek słońce miece strzały swoje, XVIII, 22. na nieścignionych skrzydłach latał akwilonów nieujeżdżonych, XIX, 26. ogień słoneczny, który kiedy wstaje, jako z łożnice nowy ulubieniec, XXXII, 11. Gorzałem w ogniu, ledwie tak gorają słoneczne koła, kiedy lwa mijają, LXXV, 20. ani z południa ani przyjdzie ona od Akwilona, LXXVIII, 44. Rozkazał Eurom stanąć, CVII, 7. Ci z krajów Akwilonom podległych. Jak widzimy są to nieliczne ofiary, jakie złożył Koch. na ołtarzu humanizmu nawet w przekładzie psałterza.

Tak mi się przedstawia stosunek największego dzieła Koch. jakkolwiek tylko przekładu do cennej w swoim czasie „Paraphrasis psalmorum" Jerzego Buchanana. Korzystał Koch. jak wykazałem z wspomnianego dzieła bardzo często, gdy albo tekst pisma św. był niejasnym, zwięzłym, trudnym do poetycznego przełożenia na polski języki posługiwał się pod tym względem fantazyą Buch, jakkolwiek rzadko bardzo rzadko niewolniczo się go trzyma; wiele psalmów przełożył Koch. bez uwzględnienia przeróbki Buch., tak samo jak Buch. użył narozmaitszych miar wierszowych i zwrotek, aby najpiękniejszy utwór poezyi hebrejskiej oddać w pięknej polskiej szacie.